

dCIDOB 72. Turquia.

Introducció. Turquia, peça clau a la Mediterrània?

Turquia, peça clau a la Mediterrània?

Dins la construcció d'un espai mediterrani on es garanteixi l'estabilitat política i el desenvolupament econòmic i social de tota la regió, Turquia és considerada una de les peces clau. Però el seu pes s'ha vist reduït per diversos factors dels quals destaquem, per una banda, les peculiars condicions polítiques i socials internes d'aquest país i, per l'altra, la seva consideració com un país occidental a nivell defensiu –forma part de l'OTAN des del 1952–, però no a nivell econòmic i polític. Precisament la UE ha vetat fins ara l'entrada de Turquia en el seu si perquè no compleix l'estàndard en les garanties dels Drets Humans, cívics i socials, així com els mínims indicadors econòmics exigits. Igualment, en aquest sentit, s'han de tenir en compte les pressions del Govern grec el qual representa un país amb el qual Turquia manté diversos contenciosos oberts (Xipre, mar Egeu) d'arrel històrica.

Per altra banda, el passat agost rebíem la notícia del greu terratrèmol sofert per Turquia. Milers de persones van perdre la vida en un desastre que, tot i ser natural, mostrava que la corrupció, la mala gestió i l'especulació s'acaben pagant i no precisament pels seus inductors, sinó pels menys afavorits, aquells que en són les víctimes més directes. Aquest fet, juntament amb altres factors, va ajudar a ajornar una crisi de Govern en principi anunciada, ja que la poc freqüent aliança entre un partit socialdemòcrata (Partit de l'Esquerra Democràtica) i un altre d'ultradreta (Partit del Moviment Nacional), amb la necessitat del suport d'un tercer (recordem que el tercer partit en nombre de vots fou l'islamista Partit de la Virtut), després del resultat de les eleccions generals del passat mes d'abril, es mantenia en pro de la unitat nacional necessària per fer front a una època de crisi. Tornaven a ser notícia, al mateix temps, les relacions entre Turquia i el seu país veí, Grècia, però aquesta vegada pel despertar d'una solidaritat inesperada entre la població d'ambdós països sense precedents en la història recent de les seves relacions. Coincidències a banda, al cap de pocs dies la mateixa Grècia sofria un altre terratrèmol que, tot i no ser tan greu ni provocar tantes víctimes com l'anterior, tornava a posar de manifest aquesta solidaritat del tot desitjable, que segur ha influenciat la nova actitud del Govern grec. El mateix ministre d'Afers Estrangers grec manifestava la voluntat del seu país de donar suport a l'entrada de Turquia a la UE.

Aquestes i altres són les qüestions que intentem desenvolupar en aquest número de *dCIDOB*: una extensiva cronologia històrica, un repàs de la seva situació política, econòmica i social, una relació dels principals organismes internacionals dels quals forma part, així com dels principals conflictes que el país manté vigents, per acabar amb dos temes que són freqüents en els mitjans de comunicació occidentals: la situació dels Drets Humans i la immigració turca. Aquest repàs ens mostra un país pont entre Europa i Àsia, el qual es mou entre la seva vocació europea i els seus interessos en la zona d'influència turcmana, que s'estén fins a l'Àsia Central.

dCIDOB 72. Turquia.

Turquia, un pont entre Europa i Àsia.
Fernando Landro.

Turquia, un pont entre Europa i Àsia

Fernando Landro*

Turquia és, sens dubte, un dels països de més complexitat –i atractiu– dels que es pot trobar qualsevol estudiós o analista que s'interessi per les relacions internacionals. Per les seves característiques històriques, polítiques, religioses i socials la seva rellevància com a país és indiscutible i, tot i així, aquesta condició es veu acompanyada per un paradoxal desconeixement per part d'Occident. Aquesta circumstància, junt amb els vicis de l'orientalisme clàssic anacrònic i a un secular temor per “el turc”, que amb raó va quallar en els cors renaixentistes europeus, han creat entre nosaltres una particular imatge d'aquell país que poc col·labora a aclarir la realitat, en general distorsionada.

A mesura que ens anem interessant més per l'assumpte, veiem que són molts els nusos a desfer i mites a corregir abans d'arribar a conclusions que creiem vàlides. En cas de no fer-ho, segurament haurem optat pel camí més fàcil, ja abans traçat, del qual ens pretenem deslliurar i, quasi necessàriament, caurem en aquelles conclusions simplistes a les quals volíem sobreposarnos. En aquest sentit, és fonamental tenir en compte alguns aspectes preliminars bàsics que podran ser d'ajut.

Primer, la República Turca, el 76è aniversari de creació de la qual se celebra l'octubre de 1999, és contemporània en temps i espai a les creacions europees post Primera Guerra Mundial a l'Orient Mitjà, sobre la geografia que fins aquell moment corresponia a l'imperi Otomà. Malgrat tot, respecte aquestes, hi ha dues diferències fonamentals: a) els països de la regió van ser concebuts en funció dels interessos de les potències vencedores, essent aquestes les qui els van donar vida. En canvi, en el naixement de “Turquia” no participen ni Gran

Bretanya ni França sinó que són els propis otomans els qui la creen; b) aquests nous països –que primer han hagut de passar per la condició de Protectorat– no van tenir un antecedent més o menys immediat com a unitats polítiques independents –Síria com a tal no havia existit mai i la seva capital va ser la seu del Califat Omeia fins l'any 750, Iraq tampoc i Bagdad va ser també seu califal abbàssida, però fins el 1256–. La moderna Turquia es va constituir en un exemple clàssic de successió d'estats contemplada en el Dret Internacional i, per tant, dins del patrimoni otomà va heretar, a més del seu territori disminuït, una condició que, tot i que els propis turcs moderns sempre han volgut amagar, es troba present: el seu passat imperial.

Per les seves característiques històriques, polítiques, religioses i socials la seva rellevància com a país és indiscutible i, tot i així, aquesta condició es veu acompanyada per un paradoxal desconeixement per part d'Occident

Segon, existeix a Occident una clara línia general de pensament –i premsa– marcadament antiturca que condiciona les polítiques de vinculació vers aquell país. En aquest sentit, cal assenyalar que

des de finals del segle XIX, quan Gran Bretanya es va assegurar la presència a la regió i va desplaçar els otomans, va organitzar la sonada “Arab Revolt” que va fer eclòsió a la Primera Guerra Mundial de la mà del coronel T.E. Lawrence i que va provocar, després de 500 anys de convivència arabootomana, una ruptura que encara avui no s'ha solucionat. A partir de llavors l'anomenada línia “proàrab” del Foreign Office a la qual estava enrolat Lawrence, va iniciar una fructífera campanya que es va arrelar a tot Occident i al Món Àrab. A la llum d'aquesta circumstància, qualsevol estudi o anàlisi polític que no sigui definidament crític de Turquia, corre el risc de ser titllat de parcial i pro Istanbul.

Tercer, el nou Estat va néixer amb un condicionant intern molt poderós, que era l'adveniment de les ideologies totalitàries –tant de dreta com d'esquerra– concebudes a Occident, que prometien donar-li suport intel·lectual i doctrinari en contraposició al desgastat model otomà del qual creien no es podia salvar i el qual van abolir, primer políticament –desaparició del Sultanat– i després des del punt de vista religiós –desaparició del Califat–.

Quart, des de 1918 es va disparar el procés que afectava l'“home malalt d'Europa”, com a mínim des del Tractat de Berlín de 1878. Entre la fi de la Primera Guerra i la creació de la República, pràcticament tots els estats involucrats amb l'Imperi es van llançar sobre el seu territori reclamant-ne una part. En compliment amb allò pactat en l'acord Sykes Picot, Gran Bretanya i França van ocupar els Dardanel·ls; també els francesos van ocupar el sud d'Anatòlia; els italians la regió sud-occidental d'Antàlia; després dels fatídics successos de 1915, es va avaluar la possibilitat d'un mandat dels EUA a Armènia; els grecs van desembarcar amb 25.000 homes amb el suport dels britànics a Esmirna i van arribar a recla-

*Becari extern. CONICET Argentina
Universidad de Sevilla

mar Istanbul com a herència bizantina. Com a colofó, els aliats van forçar al Govern otomà a signar el Tractat de Sèvres amb clàusules molt dures per al vençut. Sense solució de continuïtat, de la Primera Guerra Mundial, l'Imperi estava novament en guerra –avui anomenada de la “independència”– intentant expulsar les forces estrangeres del seu territori al mateix temps que es forjaven les bases d'un nou Estat de la mà de Mustafà Kemal.

L'estudi del període que es va obrir a partir de la creació de la República sobrepassa de molt l'abast d'aquesta introducció, però creiem fonamental abans d'abordar la situació actual, fer-ne com a mínim un esboç, tot i que curt i incomplet, per no “saltar” de ple a la temàtica de la situació de Turquia sense cap presentació prèvia. Estem convençuts de la necessitat i la utilitat del recurs històric ja que en la nostra opinió, la història de qualsevol país és sempre la clau per a comprendre el seu present i atrevir-nos a preveure el seu futur.

Situació actual

Prendrem com a punt de partida les últimes eleccions nacionals per a primer ministre del 18 d'abril del 1999, els resultats de les quals haurien reflectit l'estat d'ànim de l'electorat turc davant la crisi política crònica del Govern i la inoperància manifesta del sistema. El constant fracàs dels dos partits que en els últims anys havien establert un bipartidisme de facto –el de la Mare Pàtria (ANAP) i el de la Recta Via (DYP), liderats per Mesut Yilmaz i Tansu Çiller respectivament– ja havia donat lloc a la resurrecció del Partit de l'Esquerra Democràtica (DSP) de Bülent Ecevit. A les eleccions, els votants turcs no solament el van confirmar en el càrrec de primer ministre sinó que també van “ressuscitar” un altre partit desnonat com l'ultradretà Partit del Moviment Nacional (MHP). Aquest últim, fundat pel legendari Alparslan Türkesh, representa les antípodes del partit d'Ecevit i va ser qui va personificar la radicalització de la dreta turca dels anys setanta, amb un discurs profundament anticomunista i, per sobre d'aquest, antirus que des de fa segles és l'estendard del nacionalisme turc. Una postura semblant va adoptar l'MHP respecte als kurds en aquells anys.

A les mateixes eleccions, el Partit de la Virtut –substituit formal i reciclat de l'islamista del Benestar (Refah), de Necmettin Erbakan– va quedar en un tercer lloc i aquest resultat va ser presentat com un retrocés islamista a Turquia. Malgrat tot, els grans perdedors van ser els qui fins fa poc dominaven el país (ANAP i DYP), que monopolitzaven la massa de votants, que van quedar en quart i cinquè lloc.

Mapa de la zona

Font: Fundació CIDOB (1998). *Anuario Internacional CIDOB 1997*. Barcelona: Fundació CIDOB.

La lectura d'aquests resultats revela que la situació posterior a les eleccions prometia ser veritablement inestable i que la continuïtat de la mateixa s'havia posat en dubte per tots els analistes polítics de dins i fora del país.

Malgrat tot, la captura d'Öcalan el febrer del 1999 li va donar al Govern d'Ecevit l'oxigen electoral que necessitava. El sentiment autènticament homogeni de la població turca de refús al nacionalisme kurd va ser hàbilment aprofitat, però més encara per l'Exèrcit –artífex de la captura– que d'aquesta manera va enfortir el sentiment nacionalista amb el qual aquesta institució es veu ideològicament compromesa.

El terratrèmol d'agost de 1999 va congelar una crisi anunciada i, malgrat que se suposava que la rocambolesca coalició socialdemòcrata-ultradreta i algun tercer en discòrdia seria una experiència de curta durada, ara caldrà esperar que es dissipin els efectes immediats del sisme i les coses s'estabilitzin perquè es torni a evidenciar la fragilitat del sistema polític

Paral·lelament, també va produir un efecte colateral a l'empènyer a l'electorat a donar gran part dels seus vots a l'MHP que el 1995 només havia obtingut el 8,2% i ara es va endur el 18%.

Certament, el quadre d'un Govern socialdemòcrata amb una majoria d'ultradreta i un tercer lloc per als islamistes del Partit de la Virtut (van baixar del 25% dels vots al 15%), amb els dos partits tradicionals per sota d'aquesta aliança, no era gens alentador.

En primer lloc, tot i que el DSP i l'MHP aconseguissin un difícil “matrimoni de conveniència”, tot i així, els seus percentatges sumats (22,3% més 18%) no arriben a sumar majoria i, per tant, han de buscar un tercer partit que aporti el percentatge restant del 9,7% per arribar al 50%. Ara bé, si és complicat el quadre DSP junt a l'MHP, també ho és el de la inclusió del de la Virtut o el DYP o l'ANAP. Així, una nova crisi o, millor dit, la reparació de la mateixa de manera agreujada, seria molt probable. El fet que aquesta no s'hagi produït fins ara respondria a dues qüestions: 1) que la captura i judici d'Öcalan va servir com a catalitzador de la població, més interessada en aquest esdeveniment que en els polítics i 2) que contràriament a la majoria de les opinions en aquest sentit, si bé s'han sentit veus de protesta contra el Govern per la falta de previsions i la deficient actuació davant la crisi provocada pel terratrèmol de l'agost de 1999, la tragèdia ha fet que els polítics –a excepció dels islamistes– tanquin files darrere l'Exèrcit i no hagin mostrat signes d'enfrontament entre si. Fent una buidada de la premsa dels últims mesos, no existeixen crítiques entre ells i només els islamistes que controlen “bases” populars en barris i petites ciutats s'han fet sentir.

El terratrèmol va congelar una crisi anunciada i, malgrat que se suposava que la rocambolesca coalició socialdemòcrata-ultradreta i algun tercer en discòrdia seria una experiència de curta durada, ara caldrà esperar que es dissipin els efectes immediats del sísmic i les coses s'estabilitzin perquè es torni a evidenciar la fragilitat del sistema polític.

Indubtablement, el fenomen ha actuat com a detonant de les crítiques del poble turc cap al sistema, però això no és novetat. Si és per percebre el pols de la societat turca, n'hi ha prou a recordar que a les últimes eleccions en les quals l'Exèrcit va intervenir en menor escala els islamistes del Refah en van sortir victoriosos. Aquells qui des de la premsa occidental anuncien canvis importants des d'ara, estarien, en la nostra opinió, precipitant-se en les conclusions.

Pel que fa als islamistes, creiem que també es va anar massa de pressa a l'interpretar el seu tercer lloc com un retrocés, que, malgrat tot, nosaltres el qualificaríem com un procés gairebé lògic després del seriós cop que es va derivar de la proscripció del partit del Benestar, el reacomodament de les forces islamistes i el seu desgast en el qual està entossudat tot l'aparell estatal. D'altra banda, és molt important tenir present que els turcs són turcs abans que islamistes i encara pertanyen a un model cultural anterior a l'arribada de l'Islam. No és l'Islam qui els va conquerir a ells entre els segles XI i XIII sinó que van ser ells els conqueridors dels debilitats i corromputs models musulmans de començament de l'Edat Mitjana.

En qualsevol cas, convé no oblidar que el Partit de la Virtut va retenir els dos bastions del seu antecessor que li van assegurar la condició de primer ministre a Erdogan: Istanbul i Ankara. Si bé el partit de la Virtut va reduir el seu percentatge del 21,3% al 15%, possiblement aquest percentatge arribi a créixer, mentre que seria dubtosa la fidelitat de l'electorat cap a Ecevit o l'MHP després d'un temps, o després d'alguns errors. D'altra banda, és interessant destacar que el recanvi dels partits del DYP i ANAP pel DSP i l'MHP ha confirmat *contra sensu* l'estabilitat dels islamistes al seguir, tot i els inconvenients, en el tercer lloc. Evidentment, els nous primer i segon llocs serien menys estables que el tercer. En qualsevol cas, el terratrèmol ha estat oportunitat capitalitzada per aquest sector que així consolida la seva posició en l'escenari polític.

Finalment, cal reflexionar sobre el rol de l'Exèrcit. Aquest segueix acomplint la seva funció de "Guardià de la República" però el desgast polític després d'anys de preservar el model ideològic kemalista, accentuat amb la fi de la Guerra Freda, ha debilitat el seu poder. Cada nova intervenció "correctiva" de la política turca –sobretot en la política interna– semblaria debilitar-lo més. La crisi i

proscripció del Partit del Benestar hauria estat una espècie de victòria pírrica, ja que si bé va aconseguir desplaçar a Erdogan, el seu cost polític va ser elevat. Com a prova n'hi hauria prou a comprovar que fins el cop de 1980, l'Exèrcit sempre va intervenir directament i va canviar el Govern. Ara ho va haver de fer quasi d'amagat i davant d'una fortíssima crítica interna i externa. Tot i això no s'hauria de menysprear el poder castrense i suposar que es troba totalment desprestigiada. Pels turcs, el seu Exèrcit –tot i que segurament no tots els generals– segueix sent un pilar massa fort i venerable de la seva societat.

L'ajut grec a Turquia per la crisi d'agost es va aprofitar per llimar algunes de les diferències de les seves relacions però, malgrat tot, les qüestions subjacents entre ambdós difícilment se solucionin amb expressions de bona voluntat. Turquia enfront de Grècia sent que dona molt i que, a canvi, rep encara més pressions d'Atenes davant Europa

Turquia i les seves relacions internacionals

Les qüestions exteriors de Turquia són fins i tot més complexes que la seva política interna. Des de la creació de la República, el dogma kemalista era el de considerar Turquia com un país europeu i desvincular-la del seu passat amb l'Orient Mitjà. Per fer-ho es va haver d'iniciar i sostenir una forta campanya educacional interna que pogués convèncer la seva pròpia població d'aquesta circumstància i, al mateix temps, potenciar el *laïcisme* –una de les anomenades "sis fletxes del kemalisme"– com a pilar del nou model que la separaria de l'Islam, tradicionalment associat tant amb l'endarreriment com amb la regió amb la qual Turquia volia trencar vincles. Malgrat tot, des d'un principi, a més de la innata resistència, també es va trobar amb una forta resistència externa, la qual en realitat mai va acabar de considerar aquell país com a "europeu".

Paral·lelament, davant l'aïllament que aquesta política provocava, va créixer com a alternativa de la seva política exterior el finançament de les seves relacions amb els EUA i l'assumpció d'un seriós paper de "primera línia" enfront del bloc soviètic. El 1952 Turquia va passar a ser membre de l'OTAN i l'únic país de l'Aliança amb fronteres terrestres amb l'URSS. Dos anys després va promoure la CENTO (Central Treaty Organization) i posteriorment va participar en la Guerra de Corea en la qual va perdre més d'un miler de soldats. El seu afany d'obtenir credencials com a país occidental el va dur a establir, a principis dels anys cinquanta, relacions amb Israel que van ser suspeses breument durant la guerra de 1967. Després d'anys de demostrar la seva confiabilitat a Occident i de suportar durament el pes de la Guerra Freda, podríem dir que els objectius nacionals de la política exterior turca no s'han acomplert.

El principal, el seu ingrés a la Unió Europea, es troba vetat. Les causes serien en teoria d'*ordre polític*, ja que la inestabilitat interna i el seu sistema polític supervisat per l'Exèrcit no són acceptables per la UE. També n'hi hauria d'*econòmiques*, ja que la situació en aquest sentit reflecteix la inestabilitat política amb una taxa d'inflació important i un aparell econòmic que no està adaptat als requeriments europeus. Un altre aspecte esgrimit pel seu refús és el dels *Drets Humans*, que Europa considera sistemàticament violats respecte a dissidents i kurds. Finalment, les tenses relacions amb Grècia, principalment per Xipre, rematen l'impediment europeu. Malgrat tot, per reals i indiscutibles que siguin aquestes causes, tot i que Turquia –en una hipòtesi de laboratori– les solucionés, podem imaginar-la com a una estrella més en la bandera de la UE? Els turcs sí, tot i que cada vegada menys. Els europeus, possiblement, no.

Des del punt de vista del realisme de les relacions internacionals, tot i que Europa manifesti el contrari, creiem que la qüestió bàsica segueix sent que no està disposada a acceptar com *par inter paribus* a un país musulmà, hereu de l'imperi Otomà i amb més de 60 milions d'habitants. El lector europeu podrà tenir una primera reacció negativa davant aquesta afirmació, però en la segona lectura trobarà elements raonables per la nostra conclusió.

L'altra qüestió de la política exterior turca és Xipre, emmarcada en les sempre tenses relacions amb Grècia. La situació és d'un veritable cul-de-sac del qual difícilment es trobi sortida en les actuals circumstàncies. Les ferides obertes entre ambdues comunitats a l'illa fan poc probable el seu retorn a l'estat de coses *ex ante* la data de la independència. La major complicació es trobaria en el grau d'internacionalització del conflicte i el fet que per a Turquia resulta impossible retirar-se, ja que si ho

Victor González

Erzurum (al mig d'Anatòlia). Antiga escola corànica construïda el 1253. En l'actualitat s'ha convertit en un saló de te.

fes deixaria els prop de 200.000 turco-xipriotes en la mateixa situació anterior a 1974 o, pitjor encara, facilitaria el ja iniciat camí de l'*enosí* –unió– de Xipre amb Grècia, fomentat principalment per Londres. Paral·lelament, si no sortís la carta de l'*enosí* l'illa podria sol·licitar l'ingrés a la UE amb el suport grec i britànic, fet totalment escandalós per Turquia a qui se li denega aquesta condició de manera sistemàtica.

En qualsevol cas, la posició europea de certa ambigüetat en aquest sentit s'ha transformat en un qüestió molt delicada per Turquia que torna a sentir d'aquesta manera el refús dels membres de la UE. Novament, la seva carta més forta segueixen sent els EUA, que a més de desplegar una política de benefici propi en la qüestió, han mostrat una ferma postura al costat dels turcs durant l'última crisi diplomàticomilitar, quan els greco-xipriotes van anunciar la instal·lació de míssils soviètics al seu territori amb abast fins a Ankara.

L'ajut grec a Turquia per la crisi d'agost, es va aprofitar per llimar algunes de les diferències de les seves relacions però, malgrat tot, les qüestions subjacents entre ambdós difícilment se solucionin amb expressions de bona voluntat. Turquia enfront de Grècia sent que dona molt i que, a canvi, rep encara

Si bé la qüestió kurda és un condicionant de la política exterior turca a l'àrea, no és necessàriament un factor que desestabilitzi o entorpeixi les relacions amb els seus veïns de forma determinant. Les discrepàncies entre els estats que comparteixen la regió del Kurdistan són tàctiques i tots utilitzen el kurd del veí per molestar-lo en el seu propi territori. En l'ordre estratègic Síria, Iraq, Iran i Turquia coincideixen en què ningú vol un Estat kurd, i el més segur és que tampoc els britànics ni els nord-americans ho vulguin

més pressions d'Atenes davant Europa –incloses recents reclamacions sobre aigües turques– i estaria jugant la carta d'*amabilitat* pel comportament grec durant el terratrèmol i per situar-se en una postura més favorable davant la propera cimera de la UE a Hèlsinki, on intentarà una vegada més ser inclosa a la llista de candidats a membres de la Unió.

Respecte a l'Orient Mitjà, la política exterior turca hauria iniciat una nova era de reapropament. Aquesta es dona per la combinació de diversos factors, entre els quals es troben la disminució d'algunes tensions després de la Guerra Freda, la *pressió interna* exercida per la simpatia vers altres països musulmans i el futur poc prometededor de Turquia en el marc europeu. Els turcs sempre s'han vist com els interlocutors vàlids d'Europa davant l'Orient Mitjà i el centre d'Àsia. Ara molts sectors de la vida turca plantegen que aquesta actitud no ha estat ni serà corresposta per Europa, per tant és el moment de tornar a desenvolupar una política pròpia en ambdues regions.

La relació més conflictiva és amb Síria en la qual no hi falta el component històric de desconfiança. Així, des de finals de la Segona Guerra Mundial, quan França va cedir la regió d'Hatay als turcs –Alexandreta per als siris– aquests últims, que la reclamaven des de l'època del Protectorat, van fer-ne una qüestió primordial de la seva política vers Ankara. L'altre punt de fricció entre ambdós països és el control del cabal dels rius Eufrates i Tigris que exerceix Turquia i que afecta com a estat ribereñc del curs inferior Síria. Els projectes de la presa d'"Atatürk" afecten, segons Damasc, el seu dret de disponibilitat d'aigua. Segons Ankara, la cota d'aigua síria no es veu amenaçada. Fins que Damasc va deixar de protegir Öcalan, aquest era el tercer motiu de la discòrdia turcosíria, però després que el país àrab abandonés al líder kurd i precipités la seva detenció, allò relacionat amb aquest assumpte va deixar d'entorpir les relacions entre ambdós països. En aquest sentit, la qüestió kurda, que revesteix una doble condició d'"interna" i "externa", tristement només serveix com a factor d'unió del poble turc i de "salvavides" de la seva classe dirigent. És un tema que durant aquest segle va assolir dos moments àlgids –als anys vint i als noranta– a instàncies britàniques primer i nord-americanes després, per posteriorment ser abandonat quan va deixar de ser necessari incitar-los a la rebel·lió. En realitat, si bé és un condicionant de la política exterior turca a l'àrea, no és necessàriament un factor que desestabilitzi o entorpeixi les relacions amb els seus veïns de forma determinant, ja que les discrepàncies entre els estats que comparteixen la regió del Kurdistan són tàctiques i tots utilitzen el kurd del veí per molestar-lo en el seu propi

territori, però en l'ordre estratègic Síria, Iraq, Iran i Turquia coincideixen en què ningú vol un Estat kurd, i el més segur és que tampoc els britànics ni els nord-americans ho vulguin.

S'ha parlat molt dels acords de cooperació militar de Turquia amb Israel com a indicador de l'hostilitat turca vers els àrabs i el seu compromís amb Occident per sobre de la seva condició de país musulmà, poc solidari amb els seus coreligionaris àrabs. El cert és que aquesta és una política heretada de la ideologia kemalista que últimament ha suscitat més refús que suport a Turquia. Tal com hem indicat anteriorment, durant els conflictes armats arabisraelians, Turquia va suspendre relacions amb Tel Aviv i mai ha acceptat la condició posterior a 1967 de Jerusalem. L'actitud turca és una moneda de canvi en l'estirada i-arrotonsa, principalment amb Síria, però seria bastant improbable que en cas d'un nou conflicte armat, Ankara faci efectiu cap suport militar a Israel.

Aquest succint repàs dels principals assumptes de la política exterior turca no seria complet si no tractéssim els referits al centre d'Àsia. La fi de la Guerra Freda, combinat amb el fracàs dels objectius europeus d'Ankara, han fet que tant a Turquia com a les exrepúbliques soviètiques parentivament vinculades –Uzbekistan, Turkmenistan, Kirguizistan, Kazakhstan i, en menor mesura, Tadjikistan– floreixi un renovat ambient del *neo panturanisme*^{*}, d'imprevisibles conseqüències, al qual contribueix l'intermitent conflicte a l'Azerbaidjan. Dels tres països amb ambicions regionals i amb capacitat d'exercir la seva influència a la regió –Rússia, Turquia i Iran– és probablement el segon el qui en millors condicions es troba i més profit treuria si no fos pels seus problemes interns i per l'encara tímida i incipient política en la regió. De la mateixa dependrà la seva conflictiva relació amb Rússia, que veu amb recel aquests esdeveniments. Per Moscou, darrere l'última crisi al Daguestan es troba també la mà dels turcs.

Situació econòmica

L'economia turca ha acompanyat sempre als avatars de la política i, des de la creació de la República, l'Estat ha participat activament i com a protagonista principal de la mateixa en el seu concepte d'"estatisme", una altra de les "sis fletxes del kemalisme". A partir de 1924 es va crear un sistema de foment de l'agricultura que, a més, permetia concentrar els esforços ideològics en la generalment oblidada població rural. Es van establir sistemes de producció cooperativista i es va procedir a fer la primera reforma agrària en detriment de les fundacions religioses (*waqf*)** com ja havia fet Mehmet Ali a Egipte cent anys abans. Poc després va aparèixer

Victor González

Amasya. Escena quotidiana als seus carrers. Aquest poble és l'indret on Mustafà Kemal fa pública el 21-22 de juny de 1919 la Carta d'Amasya, on denuncia el perill de desmembració de la nació.

l'impuls industrial concentrat des d'aleshores –i fins el present– en les àrees de mineria i tèxtils.

El 1931 va venir el primer Pla Quinquennal principalment orientat a les dues àrees referides i a la producció de sucre. El 1936 va venir el segon que es va orientar més cap a la indústria. L'èxit relatiu dels plans sumat al fracàs de la política de privilegiar l'àrea rural per sobre la industrial no van impedir la forta migració interna –principalment cap a Istanbul i Ankara– la qual és avui caldo de cultiu per l'islamisme militant. D'altra banda, els intents d'activació del sector privat sempre van topar amb la dificultat del propi sistema per implementar aquesta política.

En l'actualitat la situació no ha millorat. El sistema impositiu segueix tan deficient que s'estima que l'economia negra del país generada a l'ombra de l'evasió fiscal seria quasi el 50% de l'economia oficial, i a ella es deuria que la crisi financera de 1994 no fos pitjor.

En el que portem de 1999 el creixement econòmic del país ha retrocedit i alguns estimen que ho seguirà fent. El sector més afectat és el tèxtil, que dona feina a més de dos milions de persones i que, segons denuncien els sindicats, estaria en una situació de crisi tant important que mig milió de treballadors haurien perdut la seva feina des de 1998. Aquest sector és responsable del 40% de les exportacions turques i és aquí on Turquia ha fet un major esforç inversor, calculant-se que en els últims quatre anys s'hi han destinat 25.000 milions de dòlars, creant-se més de 300 noves empreses tèxtils que haurien generat un insostenible nivell de producció sense suficient consum intern ni extern per ubicar l'excedent.

La inflació i la contrapartida depreciaió de la lira turca és un altre dels problemes endèmics d'aquesta economia, que amb una moneda tant dèbil i una situació econòmica poc estable dona

més motius a Europa per refusar les previsions turques d'ingressar a la UE, sense deixar de banda els motius més profunds als quals anteriorment fèiem al·lusió. Per aquest motiu, les inversions en l'economia "oficial" són gairebé inexistents i els interessos bancaris sobrepassen el 100%, és a dir, el suficientment alts com per superar el 70% d'inflació i beneficiar els clients. Aquests diners, està clar que no produeixen, sinó que només especulen.

Els deutes externs i els interns tanquen el cercle viciós de pagaments, interessos i nous préstecs que no permeten trobar una solució. Les demandes de l'FMI per solucionar aquest problema poden ser acceptades però no acomplertes. Les reunions amb l'organisme financer serveixen per apedaçar la crisi sense trobar cap solució. En qualsevol cas, aquesta solució no pot provenir d'un sanejament econòmic que sorgeixi des de dins d'aquesta situació maltalissa, sinó que com tota solució a un problema econòmic estructural, aquesta és política i, evidentment, en aquests moments Turquia no té o no pot trobar tal voluntat com per a prendre mesures tant dràstiques que trencarien el fràgil equilibri polític intern. n

*Aquest terme defineix una vinculació historico-cultural i de parentesc menys universal que allò otomà però més profunda que allò turc.

**El *waqf* o "fundacions religioses" són donacions a perpetuïtat de béns materials i immobles que fan els ciutadans musulmans al seu Estat, i que tenen com a finalitat el manteniment i finançament dels edificis religiosos musulmans i de les obres caritatives. Aquesta pràctica s'estenia de forma generalitzada pels països de l'àrea fins al segle XIX. A la primera dècada del segle XX, per primera vegada, a Egipte, Mehmet Ali va expropiar aquest patrimoni i el va utilitzar per a sostenir el seu model d'Estat modern. A partir de llavors, i fins al present, els governs civils controlen en major o menor mesura el *waqf*. Atatürk va seguir aquest exemple.

De l'Imperi a la República

Algunes dades històriques

L'any 1071, la situació de perpetu desordre intern de l'imperi Bizantí derivada de les constants lluites pel poder entre diferents faccions permet a les tropes seljúcides derrotar els exèrcits bizantins i incorporar Anatòlia als ja vastos dominis de l'imperi Seljúcida. L'imperi dels Grans Seljúcides Turcs (1037-1194), poble procedent de l'Àsia Central, havia conquerit Bagdad el 1055, incorporant així les terres de l'imperi Àrab dels abbàssides als seus dominis originals a Pèrsia. Amb la derrota dels bizantins, Anatòlia esdevé un Estat dependent del Gran Imperi Seljúcida: el Sultanat Seljúcida de Rum, amb base a Konya. Després de la disgregació de l'imperi Seljúcida a mans de successives invasions de pobles mongols, el Sultanat de Rum sobreviu altres 50 anys fins que, el 1243, sucumbeix al seu torn davant la invasió d'hordes mongoles. El posterior afebliment de l'empenta mongola permetrà la creació de petits emirats turcs a diferents punts de la península anatòlica.

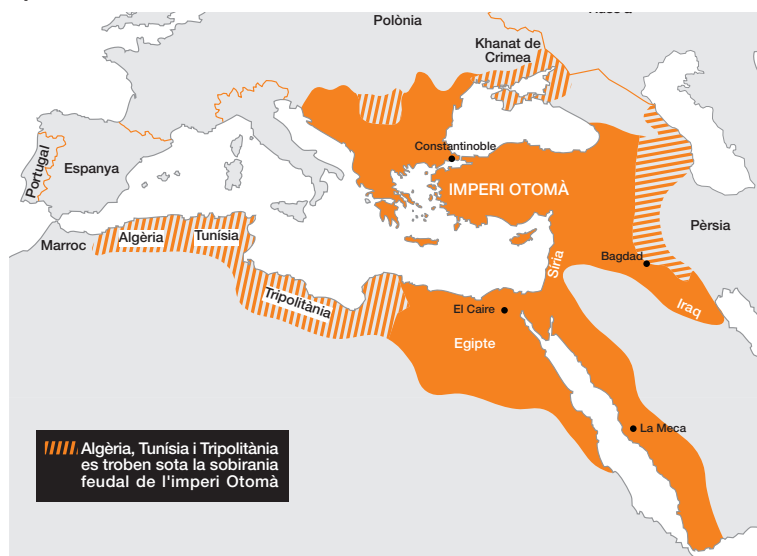
L'imperi Otomà (1281-1922)

Període d'expansió (segles XIV-XVI)

L'any 1281, Osman Gazi succeeix el seu pare, Ertoghul Gazi, al comandament d'un petit emirat seljúcida situat al nord-oest d'Anatòlia, a la frontera bizantina. Durant els anys següents, l'emirat turc Osmanli (o Otomà) anirà sotmetent progressivament la resta d'emirats anatòlics, restaurant així la unitat política existent durant l'època d'esplendor seljúcida. El poder d'aquest emirat creix tan ràpidament que, des de l'any 1360, els turcs otomans ataquen el cor dels Balcans, sotmeten els búlgars, vencen els serbis i redueixen l'imperi Bizantí a Constantinoble, ciutat que serà assetjada nombroses vegades fins la seva conquesta final per part turca el 1453, quan la ciutat sucumbeix davant l'avanç dels exèrcits otomans de Mehmet II.

El 1473, la totalitat del territori anatòlic fins les ribes de l'Eufrates es troba ja sota el poder otomà. Poc després, Hercegovina i Moldava són incorporades a l'Imperi.

Cap al 1600. Els otomans i els sefevides

Font: adaptació de Sellier, A. et J. (1991) *Atlas des peuples d'Europe Centrale*. Paris: La Découverte

Amb la total desfeta dels mamelucs d'Egipte el 1517, Síria, Egipte i Hejaz esdevenen províncies de l'imperi Otomà.

El regnat de Solimà el Magnífic (1520-1539) marca el període de màxima esplendor de l'imperi: les seves fronteres s'estenen des de les portes de Viena fins al golf Pèrsic i des de Crimea fins al nord d'Àfrica i Etiòpia, inclosa la península Aràbiga. El 1530 la flota turca, comandada per Barba-roja, derrota la flota cristiana i estén així el seu domini per les riberes del Mediterrani. Poc després, Hongria esdevé província turca. A més, l'Est d'Anatòlia, l'Azerbaidjan i l'Iraq són incorporats a l'imperi Otomà després d'una llarga guerra amb Pèrsia. El període d'expansió de l'Imperi culmina el 1570 amb la conquesta turca de Xipre.

Període de declivi (s. XVII-1922)

Amb la derrota de la flota turca a la batalla de Lepant (1571) comença el perllongat període de decadència de l'imperi Otomà. Durant aquest període, es produeix un increment gradual de les previsions independentistes dels diferents territoris sotmesos a control otomà, previsions sota els auspicis de les potències europees (Gran Bretanya, França,

Àustria i Rússia) que, enfrontades amb la realitat d'un imperi Otomà cada vegada més en franca decadència, comencen a plantejar-se la qüestió de l'eventual repartiment dels territoris otomans, afer que marcarà en gran mesura les polítiques exteriors dels imperis europeus i llurs relacions mútues al llarg del segle XIX, culminant amb la disgregació de l'imperi Otomà després de la Primera Guerra Mundial i el repartiment dels territoris àrabs de l'Orient Pròxim i Mitjà en diferents àrees d'influència europees.

Segles XVII-XVIII

Cap al final del segle XVI, després del tancament de les velles rutes comercials que travessaven l'Orient Mitjà, l'antiga prosperitat econòmica de l'imperi Otomà comença a decaure ràpidament. L'afluència de metalls preciosos provinents d'Amèrica i el creixent desajust comercial entre l'Est i l'Oest provoquen una gran inflació que devasta l'economia de l'Imperi. A més, la incapacitat per a produir mercaderies de qualitat a preus competitiu respecte dels productes europeus que comencen a envair els mercats turcs provoca un ràpid declivi de la indústria tradicional otomana.

L'any 1622 té lloc la revolta dels geníssers –cos d'elit de l'Exèrcit turc que constitueix la guàrdia personal del sultà– pel desig del sultà Selim II de dissoldre aquesta institució. El poder dels geníssers havia crescut tant que escapava al control del propi sultà. La revolta conclou amb l'assassinat del sultà i l'enfortiment del cos de geníssers. Fins la seva disgregació el 1822, els geníssers, així com altres membres de l'alta burocràcia turca, seran les forces principals d'oposició a la introducció de qualsevol tipus de reformes modernitzadores a l'administració, exèrcit i societat turques.

El 1624, el Xa iraní Abbas I conquereix l'Iraq i amenaça d'envair completament Anatòlia. Tot i que l'Iraq serà reconquerit pel sultà Murat IV, des d'aquest moment l'imperi Persa no deixarà de constituir una amenaça seriosa contra els interessos otomans. El 1645, comença una llarga guerra contra Venècia pel control de l'illa de Creta, illa que passarà definitivament a mans turques l'any 1669.

Amb el nomenament per al càrrec de gran visir el 1656 de Mehmet Köprülü Pasa –gràcies als esforços del qual l'imperi Otomà recuperarà bona part de la seva antiga esplendor– es succeeixen al càrrec de gran visir diferents membres de la família Köprülü. Al llarg d'aquest període (1656-1702) es duen a terme importants reformes pel que fa al sistema d'impostos, contra la corrupció i insubordinació i a favor del comerç i la indústria.

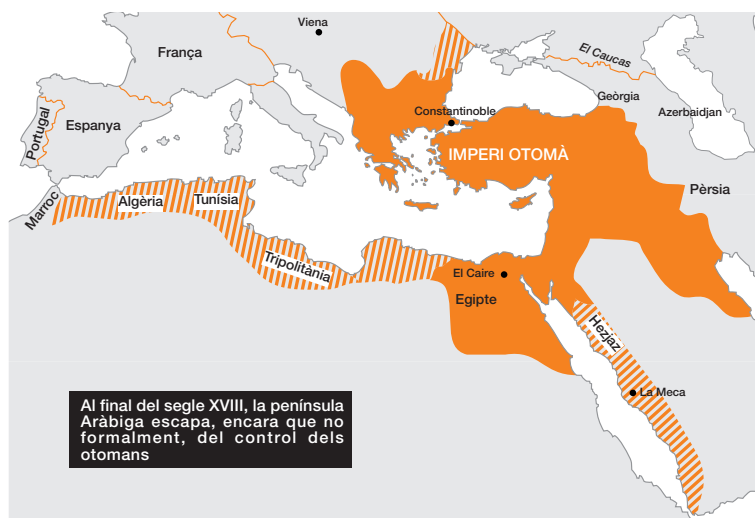
L'any 1683, Mehmet IV declara novament la guerra a Àustria i assetja la ciutat de Viena. L'amenaça turca condueix a l'establiment d'una aliança entre Àustria, Polònia, Venècia i l'imperi Rus, totes elles potències amb importants interessos territorials dins l'imperi Otomà. El Tractat de Karlowitz, amb el qual finalitza el conflicte, estableix la cessió d'Hongria a Àustria, Morea a Venècia i Podòlia i Kommaniche a Polònia.

Al llarg del segle XVIII es succeeixen nombroses guerres entre l'imperi Otomà i Àustria, Rússia i Venècia. Com a conseqüència d'aquestes guerres els otomans perden les regions de Temesvar, Transilvània i Bukovina, quedant establerta la seva frontera europea al Danubi. Aquest segle contempla també un progressiu procés d'occidentalització de les classes mitjana i alta de la societat turca.

El segle XIX i la Revolució dels Joves Turcs (1789-1909)

El regnat de Selim III (1789-1807) marca l'inici d'un veritable moviment modernitzador i reformador de l'imperi Otomà que s'estén al llarg de tot el segle XIX amb més o menys intensitat. Tot i això, les noves reformes no poden aturar la lenta sagnia de territoris que sofreix l'imperi. Cap el 1812, els otomans han perdut ja totes les seves possessions a la banda nord del mar Negre, des dels principats romanesos fins al Caucas.

Cap el 1800. La pressió europea

Al final del segle XVIII, la península Àrabica escapa, encara que no formalment, del control dels otomans

Font: adaptat de Sellier, A. et J. (1991) *Atlas des peuples d'Europe Centrale*. Paris: La Découverte

Al llarg de la dècada de 1820-1830 els pobles sotmesos de l'Imperi –grecs, serbis, búlgars, romanesos, albanesos i àrabs–, afectats pels nous corrents de nacionalisme ètnic, es rebel·len contra la dominació turca. Les derrotes que es segueixen a mans de Rússia i Àustria, els èxits de les revolucions nacionals a Sèrbia i Grècia, així com l'augment del poder del governador independent d'Egipte, desacrediten els geníssers, que són finalment massacrats i destruïts per ordre del sultà Mahmut II. La pau d'Edirne del 1830 finalitza la guerra que enfrontava russos, anglesos i francesos contra otomans arran de la rebel·lió grega. Grans parts d'Anatòlia cauen sota dominació russa i Grècia obté la independència.

El període 1839-1876 marca l'època de les importants Reformes Tanzimat a l'administració, finances, educació, justícia, economia, comunicacions i exèrcit, així com un augment en la centralització i el poder de l'Estat.

La guerra de Crimea (1853-1856) significarà un canvi en les tradicionals aliances entre els poders europeus contra l'imperi Turc. El desig de la Gran Bretanya i França de mantenir en el possible l'equilibri de poders a Europa les condueix a establir una aliança militar amb els otomans amb l'objectiu d'aturar la política expansionista russa a la regió del mar Negre. El Tractat de París (1856) amb el qual finalitza el conflicte garanteix la integritat territorial de l'imperi Otomà.

La sagnant guerra civil del 1860 entre les comunitats drusa i cristiana libaneses finalitza amb la transformació del Líban en una província autònoma regida per un governador cristià.

El 1876, després del derrocament del sultà Abdülaziz, el nou sultà, Abdülhamit II (1876-1909), accepta la promulgació de la primera Constitució de l'imperi Otomà. Tot i això, el sistema polític que estableix la Carta Magna no és més que una forma atenuada de la tradicional autocràcia. De fet, el Parlament legitimat per la Consti-

tució és dissolt el febrer del 1878 i no serà convocat fins el 1908.

Durant el regnat d'Abdülhamit II es succeeixen les pèrdues territorials a mans dels poders europeus. El Tractat de Santo Stefano amb el que finalitza la guerra russoturca del 1877-1878, estableix la independència de Romania, Sèrbia i Montenegro, concedeix autonomia a Bulgària i estableix la cessió de territori turc a Rússia. Poc després, França envaeix Tunísia i, després de l'ocupació britànica de Xipre, la Gran Bretanya ocupa Egipte (1882), succés estretament relacionat amb l'obertura del canal de Suez al 1869, la possessió del qual era considerada crucial per a la protecció del subcontinent indi per part dels britànics. Així mateix, i després de la guerra del 1891-1897 entre Grècia i l'imperi Otomà, el sultà és obligat a concedir autonomia a Creta.

Aquest període contempla també la consolidació de la influència germànica a l'imperi Otomà, la qual acabarà arrossegant aquest últim al conflicte bèl·lic de la Primera Guerra Mundial. Aquest apropament entre els governs otomà i alemany portarà la Gran Bretanya a cercar una aliança amb Rússia amb la intenció de protegir els seus interessos al Pròxim Orient. Acaba així el perllongat període d'oposició britànica envers la política russa d'expansió a costa de l'imperi Otomà.

El 1889, una conspiració contra el poder autocràtic del sultà s'estén al si de diferents acadèmies militars d'Istanbul. Els conspiradors s'autodenomenen "Comitè d'Unió i Progrés" (CUP) i són coneguts popularment com "els Joves Turcs". Tanmateix, la conspiració és descoberta aviat i molts dels seus líders s'exilien a Europa, des d'on començaran a preparar el terreny per a la revolució del 1908. Aquest any, esclata una onada de protestes i de demandes de restauració de la Constitució entre els oficials del Tercer Cos de l'Exèrcit a Macedònia que s'estén ràpidament per l'Imperi en el que es coneix

dCIDOB 72. **Turquia.**

De l'Imperi a la República. Algunes dades històriques.

De l'Imperi a la República

Algunes dades històriques

L'any 1071, la situació de perpetu desordre intern de l'imperi Bizantí derivada de les constants lluites pel poder entre diferents faccions permet a les tropes seljúcides derrotar els exèrcits bizantins i incorporar Anatòlia als ja vastos dominis de l'imperi Seljúcida. L'imperi dels Grans Seljúcides Turcs (1037-1194), poble procedent de l'Àsia Central, havia conquerit Bagdad el 1055, incorporant així les terres de l'imperi Àrab dels abbàssides als seus dominis originals a Pèrsia. Amb la derrota dels bizantins, Anatòlia esdevé un Estat dependent del Gran Imperi Seljúcida: el Sultanat Seljúcida de Rum, amb base a Konya. Després de la disgregació de l'imperi Seljúcida a mans de successives invasions de pobles mongols, el Sultanat de Rum sobreviu altres 50 anys fins que, el 1243, sucumbeix al seu torn davant la invasió d'hordes mongoles. El posterior afebliment de l'empenta mongola permetrà la creació de petits emirats turcs a diferents punts de la península anatòlica.

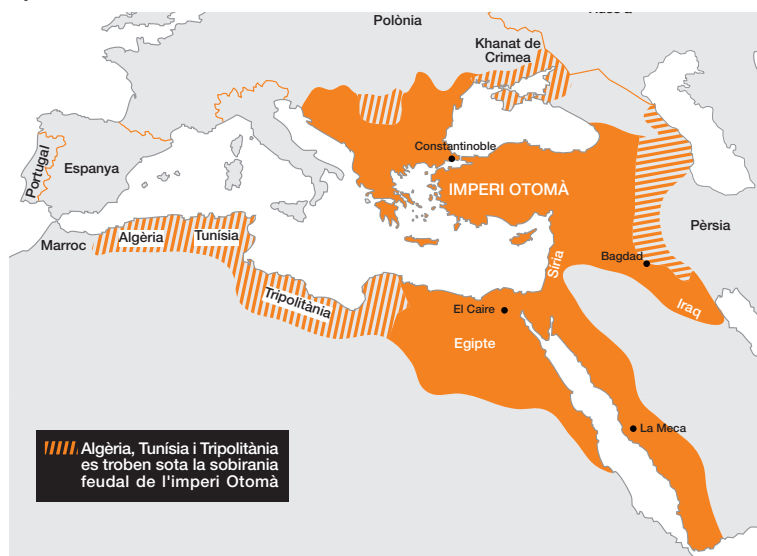
L'imperi Otomà (1281-1922)

Període d'expansió (segles XIV-XVI)

L'any 1281, Osman Gazi succeeix el seu pare, Ertoghul Gazi, al comandament d'un petit emirat seljúcida situat al nord-oest d'Anatòlia, a la frontera bizantina. Durant els anys següents, l'emirat turc Osmanli (o Otomà) anirà sotmetent progressivament la resta d'emirats anatòlics, restaurant així la unitat política existent durant l'època d'esplendor seljúcida. El poder d'aquest emirat creix tan ràpidament que, des de l'any 1360, els turcs otomans ataquen el cor dels Balcans, sotmeten els búlgars, vencen els serbis i redueixen l'imperi Bizantí a Constantinoble, ciutat que serà assetjada nombroses vegades fins la seva conquesta final per part turca el 1453, quan la ciutat sucumbeix davant l'avanç dels exèrcits otomans de Mehmet II.

El 1473, la totalitat del territori anatòlic fins les ribes de l'Eufrates es troba ja sota el poder otomà. Poc després, Hercegovina i Moldava són incorporades a l'Imperi.

Cap al 1600. Els otomans i els sefevides

Font: adaptació de Sellier, A. et J. (1991) *Atlas des peuples d'Europe Centrale*. Paris: La Découverte

Amb la total desfeta dels mamelucs d'Egipte el 1517, Síria, Egipte i Hejaz esdevenen províncies de l'imperi Otomà.

El regnat de Solimà el Magnífic (1520-1539) marca el període de màxima esplendor de l'Imperi: les seves fronteres s'estenen des de les portes de Viena fins al golf Pèrsic i des de Crimea fins al nord d'Àfrica i Etiòpia, inclosa la península Aràbiga. El 1530 la flota turca, comandada per Barba-roja, derrota la flota cristiana i estén així el seu domini per les riberes del Mediterrani. Poc després, Hongria esdevé província turca. A més, l'Est d'Anatòlia, l'Azerbaidjan i l'Iraq són incorporats a l'imperi Otomà després d'una llarga guerra amb Pèrsia. El període d'expansió de l'Imperi culmina el 1570 amb la conquesta turca de Xipre.

Període de declivi (s. XVII-1922)

Amb la derrota de la flota turca a la batalla de Lepant (1571) comença el perllongat període de decadència de l'imperi Otomà. Durant aquest període, es produeix un increment gradual de les previsions independentistes dels diferents territoris sotmesos a control otomà, previsions sota els auspicis de les potències europees (Gran Bretanya, França,

Àustria i Rússia) que, enfrontades amb la realitat d'un imperi Otomà cada vegada més en franca decadència, comencen a plantejar-se la qüestió de l'eventual repartiment dels territoris otomans, afer que marcarà en gran mesura les polítiques exteriors dels imperis europeus i llurs relacions mútues al llarg del segle XIX, culminant amb la disgregació de l'imperi Otomà després de la Primera Guerra Mundial i el repartiment dels territoris àrabs de l'Orient Pròxim i Mitjà en diferents àrees d'influència europees.

Segles XVII-XVIII

Cap al final del segle XVI, després del tancament de les velles rutes comercials que travessaven l'Orient Mitjà, l'antiga prosperitat econòmica de l'imperi Otomà comença a decaure ràpidament. L'afluència de metalls preciosos provinents d'Amèrica i el creixent desajust comercial entre l'Est i l'Oest provoquen una gran inflació que devasta l'economia de l'Imperi. A més, la incapacitat per a produir mercaderies de qualitat a preus competitiu respecte dels productes europeus que comencen a envair els mercats turcs provoca un ràpid declivi de la indústria tradicional otomana.

L'any 1622 té lloc la revolta dels geníssers –cos d'elit de l'Exèrcit turc que constitueix la guàrdia personal del sultà– pel desig del sultà Selim II de dissoldre aquesta institució. El poder dels geníssers havia crescut tant que escapava al control del propi sultà. La revolta conclou amb l'assassinat del sultà i l'enfortiment del cos de geníssers. Fins la seva disgregació el 1822, els geníssers, així com altres membres de l'alta burocràcia turca, seran les forces principals d'oposició a la introducció de qualsevol tipus de reformes modernitzadores a l'administració, exèrcit i societat turques.

El 1624, el Xa iraní Abbas I conquereix l'Iraq i amenaça d'envair completament Anatòlia. Tot i que l'Iraq serà reconquerit pel sultà Murat IV, des d'aquest moment l'imperi Persa no deixarà de constituir una amenaça seriosa contra els interessos otomans. El 1645, comença una llarga guerra contra Venècia pel control de l'illa de Creta, illa que passarà definitivament a mans turques l'any 1669.

Amb el nomenament per al càrrec de gran visir el 1656 de Mehmet Köprülü Pasa –gràcies als esforços del qual l'imperi Otomà recuperarà bona part de la seva antiga esplendor– es succeeixen al càrrec de gran visir diferents membres de la família Köprülü. Al llarg d'aquest període (1656-1702) es duen a terme importants reformes pel que fa al sistema d'impostos, contra la corrupció i insubordinació i a favor del comerç i la indústria.

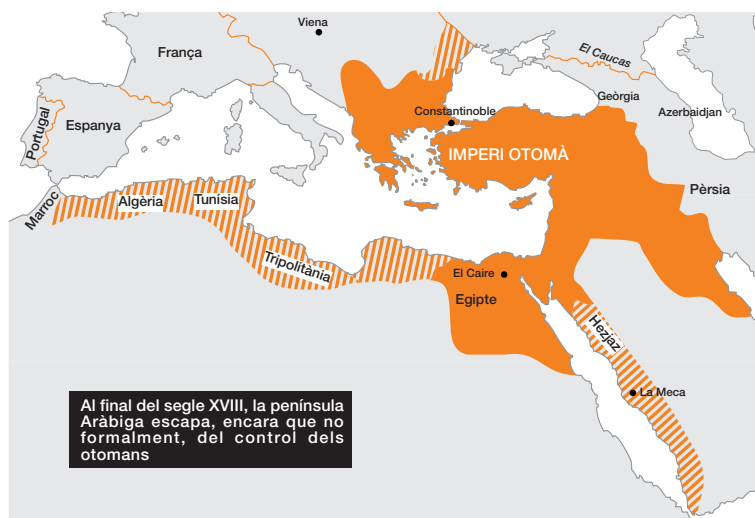
L'any 1683, Mehmet IV declara novament la guerra a Àustria i assetja la ciutat de Viena. L'amenaça turca condueix a l'establiment d'una aliança entre Àustria, Polònia, Venècia i l'imperi Rus, totes elles potències amb importants interessos territorials dins l'imperi Otomà. El Tractat de Karlowitz, amb el qual finalitza el conflicte, estableix la cessió d'Hongria a Àustria, Morea a Venècia i Podòlia i Kommaniche a Polònia.

Al llarg del segle XVIII es succeeixen nombroses guerres entre l'imperi Otomà i Àustria, Rússia i Venècia. Com a conseqüència d'aquestes guerres els otomans perden les regions de Temesvar, Transilvània i Bukovina, quedant establerta la seva frontera europea al Danubi. Aquest segle contempla també un progressiu procés d'occidentalització de les classes mitjana i alta de la societat turca.

El segle XIX i la Revolució dels Joves Turcs (1789-1909)

El regnat de Selim III (1789-1807) marca l'inici d'un veritable moviment modernitzador i reformador de l'imperi Otomà que s'estén al llarg de tot el segle XIX amb més o menys intensitat. Tot i això, les noves reformes no poden aturar la lenta sagnia de territoris que sofreix l'imperi. Cap el 1812, els otomans han perdut ja totes les seves possessions a la banda nord del mar Negre, des dels principats romanesos fins al Caucas.

Cap el 1800. La pressió europea

Al final del segle XVIII, la península Àrabica escapa, encara que no formalment, del control dels otomans

Font: adaptat de Sellier, A. et J. (1991) *Atlas des peuples d'Europe Centrale*. Paris: La Découverte

Al llarg de la dècada de 1820-1830 els pobles sotmesos de l'Imperi –grecs, serbis, búlgars, romanesos, albanesos i àrabs–, afectats pels nous corrents de nacionalisme ètnic, es rebel·len contra la dominació turca. Les derrotes que es segueixen a mans de Rússia i Àustria, els èxits de les revolucions nacionals a Sèrbia i Grècia, així com l'augment del poder del governador independent d'Egipte, desacrediten els geníssers, que són finalment massacrats i destruïts per ordre del sultà Mahmut II. La pau d'Edirne del 1830 finalitza la guerra que enfrontava russos, anglesos i francesos contra otomans arran de la rebel·lió grega. Grans parts d'Anatòlia cauen sota dominació russa i Grècia obté la independència.

El període 1839-1876 marca l'època de les importants Reformes Tanzimat a l'administració, finances, educació, justícia, economia, comunicacions i exèrcit, així com un augment en la centralització i el poder de l'Estat.

La guerra de Crimea (1853-1856) significarà un canvi en les tradicionals aliances entre els poders europeus contra l'imperi Turc. El desig de la Gran Bretanya i França de mantenir en el possible l'equilibri de poders a Europa les condueix a establir una aliança militar amb els otomans amb l'objectiu d'aturar la política expansionista russa a la regió del mar Negre. El Tractat de París (1856) amb el qual finalitza el conflicte garanteix la integritat territorial de l'imperi Otomà.

La sagnant guerra civil del 1860 entre les comunitats drusa i cristiana libaneses finalitza amb la transformació del Líban en una província autònoma regida per un governador cristià.

El 1876, després del derrocament del sultà Abdülaziz, el nou sultà, Abdülhamit II (1876-1909), accepta la promulgació de la primera Constitució de l'imperi Otomà. Tot i això, el sistema polític que estableix la Carta Magna no és més que una forma atenuada de la tradicional autocràcia. De fet, el Parlament legitimat per la Consti-

tució és dissolt el febrer del 1878 i no serà convocat fins el 1908.

Durant el regnat d'Abdülhamit II es succeeixen les pèrdues territorials a mans dels poders europeus. El Tractat de Santo Stefano amb el que finalitza la guerra russoturca del 1877-1878, estableix la independència de Romania, Sèrbia i Montenegro, concedeix autonomia a Bulgària i estableix la cessió de territori turc a Rússia. Poc després, França envaeix Tunísia i, després de l'ocupació britànica de Xipre, la Gran Bretanya ocupa Egipte (1882), succés estretament relacionat amb l'obertura del canal de Suez al 1869, la possessió del qual era considerada crucial per a la protecció del subcontinent indi per part dels britànics. Així mateix, i després de la guerra del 1891-1897 entre Grècia i l'imperi Otomà, el sultà és obligat a concedir autonomia a Creta.

Aquest període contempla també la consolidació de la influència germànica a l'imperi Otomà, la qual acabarà arrossegant aquest últim al conflicte bèl·lic de la Primera Guerra Mundial. Aquest apropament entre els governs otomà i alemany portarà la Gran Bretanya a cercar una aliança amb Rússia amb la intenció de protegir els seus interessos al Pròxim Orient. Acaba així el perllongat període d'oposició britànica envers la política russa d'expansió a costa de l'imperi Otomà.

El 1889, una conspiració contra el poder autocràtic del sultà s'estén al si de diferents acadèmies militars d'Istanbul. Els conspiradors s'autodenomenen "Comitè d'Unió i Progrés" (CUP) i són coneguts popularment com "els Joves Turcs". Tanmateix, la conspiració és descoberta aviat i molts dels seus líders s'exilien a Europa, des d'on començaran a preparar el terreny per a la revolució del 1908. Aquest any, esclata una onada de protestes i de demandes de restauració de la Constitució entre els oficials del Tercer Cos de l'Exèrcit a Macedònia que s'estén ràpidament per l'Imperi en el que es coneix

com la "Revolució dels Joves Turcs". El 24 del juliol, Abdülhamit II anuncia la restauració de la Constitució del 1876. Tot i això, el 31 de març del 1909 un intent contrarevolucionari força la intervenció a Istanbul de l'Exèrcit de Macedònia. El sultà és aviat obligat a abdicar i el seu germà és proclamat sultà amb el nom de Mehmet V. A més, la Constitució és modificada per tal de transferir poder real al Parlament.

El govern dels Joves Turcs (1909-1918)

Sota el govern dels Joves Turcs comença a desenvolupar-se, promogut per grups nacionalistes panturcs, un nou sentiment d'identitat turca que adquirirà rellevància després de la derrota turca a la Primera Guerra Mundial i el desmembrament subsegüent de l'imperi Otomà, dotant els habitants d'Anatòlia d'una idea comuna que permetrà cohesionar les forces de resistència contra la invasió dels exèrcits de l'Entente i establir les bases del projecte de la nova República Turca.

El període immediatament anterior a l'esclat de la Gran Guerra contempla la pèrdua de Líbia i el Dodecanès a mans d'Itàlia, així com la d'Albània i Macedònia com a conseqüència de la Primera i Segona Guerres Balcàniques de 1912-1913. Aquestes pèrdues territorials provoquen un cop d'Estat a Istanbul. Els nous líders del CUP –Talaat, Enver i Kemal– agafen fortament les regnes del Govern convertint el sultà en una mera figura nominal mancada de tot poder polític.

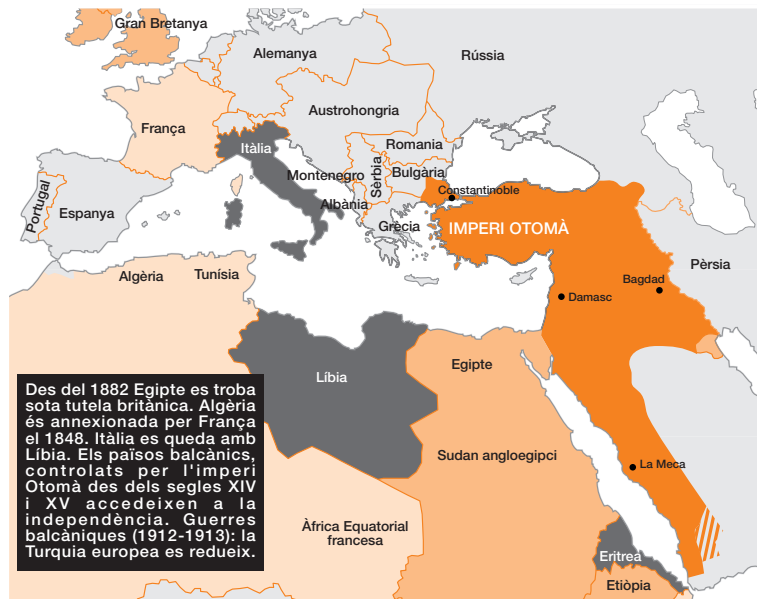
El 1914 l'imperi Otomà entra a la Gran Guerra al costat dels Imperis Centrals. La llarga història d'hostilitats entre Rússia i l'imperi Otomà, una sobreestimació de les capacitats militars alemanyes i friccions amb França, Rússia i la Gran Bretanya sobre l'asil donat pels otomans a vaixells de guerra alemanys són les principals causes de la decisió bèl·lica del Govern otomà.

Durant el període 1915-1916, un milió i mig d'armenis són exterminats per ordre del Govern otomà adduint, entre d'altres motius, complicitat amb les tropes russes que amenacen la frontera est de l'Imperi.

La Guerra de la Independència turca (1919-1923)

La derrota dels Imperis Centrals força la dimissió del gabinet del CUP el 7 d'octubre del 1918. El 30 d'octubre els otomans firmen l'Armistici de Mudros pel qual, d'entre altres mesures, s'estableix el dret dels estats vencedors a ocupar qualsevol àrea d'importància estratègica de l'imperi Otomà si així es considerés oportú. Les clàusules de l'Armistici de Mudros seran ratificades pel Tractat de Sèvres del 10 d'agost del 1920. A finals del 1918, aquesta cessió encoberta de sobirania permet els exèrcits aliats començar a ocupar Anatòlia per raons més o menys trivials. A més, una gran porció de l'est d'Anatòlia passa a formar part de la República Independent

1914. Entre els russos i els britànics

d'Armènia. A l'últim, França i la Gran Bretanya reben de la Societat de Nacions el manament sobre els territoris àrabs de l'imperi Otomà.

El 15 de maig del 1919, encoratjats pels britànics, i amb la idea d'aconseguir un nou imperi grec que abarqués totes les terres que havien estat una vegada sota influència hel·lènica, els grecs prenen Esmirna. Aquest fet és el detonant de la rebel·lió d'una part de les forces militars d'Anatòlia contra la dominació estrangera. Al front d'aquest moviment de resistència es situa el general Mustafà Kemal, el qual havia estat enviat a Anatòlia com a inspector del Novè Exèrcit, lloc on arriba el 19 de maig. El 21-22 de juny, Kemal fa

pública la Carta d'Amasya, on denuncia el perill de desmembrament de la nació, la feblesa del Govern d'Istanbul i la necessitat de convocar un Govern nacional. El 4 de setembre es reuneixen a Sivas els representants de les diferents societats de caràcter nacionalista sorgides després de la signatura del Tractat de Mudros.

El 1920, després de la caiguda del Govern d'Istanbul, el nou gabinet accepta la reunió d'una assemblea de representants del poble, reunió celebrada a Istanbul el gener d'aquell mateix any. El Parlament otomà accepta un Pacte Nacional d'acord amb els principis del Congrés de Sivas i estableix la total independència del país.

1925. El repartiment del Món Àrab

Font: adaptat de Sellier, A. et J. (1991) *Atlas des peuples d'Europe Centrale*. Paris: La Découverte

El 3 de març comencen els atacs grecs al front oest i els poders de l'Entente ocupen Istanbul. Després de la dissolució del Parlament, el nou Govern otomà declara traïdores les forces nacionalistes de Kemal i envia una força disciplinària a Anatòlia. No obstant això, providencialment per a l'Exèrcit kemalista, el 18 de novembre del 1920 cesen les activitats militars al front est amb un acord de pau definitiu entre Turquia i el Govern dels Soviets pel qual Turquia recupera les ciutats de Kars, Ardahan i Artvin, quedant així dividit l'efímer Estat armeni entre Turquia i l'Estat soviètic. Arran d'això, les forces kemalistes poden concentrar el seu esforç bèl·lic al front occidental.

El 1921, a les Primera i Segona Batalles d'Inönü, les forces turques derroten els exèrcits de l'Entente. Mustafà Kemal és nomenat comandant en cap de l'Exèrcit. El 26 d'agost del 1922, es produeix la derrota definitiva dels exèrcits invasors, quedant així el país completament alliberat el 18 de setembre.

El novembre del 1922, la Gran Assemblea Nacional Turca anuncia la separació del Califat i el Sultanat i l'abolició d'aquest últim. El sultà otomà, Vahidettin, fuig a Malta en un vaixell britànic. Finalitzen així els més de sis segles d'història de l'imperi Otomà.

El 20 de novembre s'inicien les sessions de la conferència de pau a Lausana. El Tractat de Lausana, signat el 24 de juliol del 1923, reconeix la completa i indivisible sobirania de Turquia com a Estat. Per part seva, Turquia renuncia a l'expansionisme en política exterior, marcant així l'inici de la política neutralista que definirà les relacions internacionals del país al llarg de les dècades següents. Després de la signatura del Tractat de Lausana, les últimes tropes aliades abandonen Istanbul el 2 d'octubre del 1923. El 29 d'octubre del 1923 és proclamat el naixement de la República Turca. Finalment, el 1924 és abolit el Califat i tots els membres de la dinastia otomana són expulsats del país.

La República Turca

Durant el període 1924-1938, Mustafà Kemal presideix la jove República Turca. A la seva mort, el novembre de 1938, el general Ismet İnönü assumeix la presidència de la República fins el 1950. Els anys de la presidència kemalista es caracteritzen per un gran nombre de mesures reformadores que persegueixen la total modernització i occidentalització de la República. Així, el 20 d'abril del 1924 és aprovada una nova Constitució totalment republicana, encara que l'Islam es manté com a religió de l'Estat. La poligàmia és abolida, s'institueixen nous codis de dret a l'estil occidental i entra en vigor el calendari cristià. El 1928, Turquia esdevé una república plenament secular i l'alfabet àrab

és substituït pel llatí. El 1934, les dones obtenen el dret a vot i a ser membres del Parlament.

Totes aquestes reformes són dutes a terme sota el ferri control de Kemal, que governa el país de forma gairebé autocràtica. Així, el 1925, el Partit Progressista Republicà –única organització permesa d'oposició al kemalista Partit Republicà del Poble– és il·legalitzat pel temor de Kemal al possible augment d'influència dels seus líders sobre l'Exèrcit. Exceptuant un altre breu intent d'organitzar una moderada oposició el 1930, el sistema polític monopartit no serà abolit fins l'any 1946 pel president İnönü.

En relació a la política internacional de Turquia durant la presidència kemalista, destaca l'establiment definitiu de la frontera entre l'Iraq i Turquia, després de la signatura del Tractat de Mossul entre Turquia i la Gran Bretanya, pel qual Turquia renuncia a les seves pretensions territorials sobre Mossul a canvi d'un 10% dels ingressos anuals provinents de l'explotació dels poucs petrolers d'aquesta zona. El 1930 té lloc un tractat d'amistat amb Grècia que fixa la frontera entre ambdós països i normalitza llurs relacions diplomàtiques. El 1936, per la Convenció de Montreux, Turquia recupera el ple control sobre els estrets del Bòsfor i els Dardanel·ls així com la sobirania sobre diferents illes de l'Egeu. Finalment, el 1937, i davant la imminent independència de Síria, Turquia sol·licita a la Societat de Nacions la resolució del litigi per la sobirania de la província de Hatay, ocupada i annexionada a Síria per França el 1921. Després de l'acord francosirià del 28 de novembre del 1937, neix la República independent de Hatay. El 1939, França finalment cedirà a Turquia aquest territori.

Després del període 1939-1945, durant el qual Turquia practica una política de total neutralitat en el conflicte bèl·lic de la Segona Guerra Mundial, la importància estratègica del país converteix Turquia en un important aliat dels Estats Units. El 1946, un memoràndum del Departament d'Estat nord-americà senyala Turquia com el factor estratègic més important a la regió Est del Mediterrani i Àsia Menor, raó per la qual es recomana l'adopció de programes d'ajut militar i econòmic. El 1947, el president Harry Truman proposa al Congrés i al Senat un paquet de 400 milions de dòlars d'ajuts a Grècia i Turquia amb l'objectiu d'allunyar de l'esfera d'influència soviètica ambdós països.

El període 1946-1950 marca l'inici del pluralisme a la vida política turca. Es funda el Partit Democràtic, que serà el vencedor de les primeres eleccions lliures de la República el 1950.

Entre 1950 i 1960, el Partit Democràtic governa el país impulsant un accelerat procés de desenvolupament de l'economia turca encara que, per assolir els seus objectius, ha de recórrer a un autoritaris-

me creixent. Els dies 26-27 de maig es produeix un cop militar, quan el Govern és dissolt sota l'acusació de traïció dels principis seculars del kemalisme. Diversos dirigents del PD són executats, l'ex-president Ednan Menderes entre ells. La presidència del país és assumida llavors pel general Cemal Gürsel, qui promou la redacció d'una nova Constitució el 1961.

Entre 1961 i 1965, la situació d'incertesa política porta el general Gürsel a encarregar la formació d'un Govern de coalició al prestigiós Ismet İnönü, Govern que dura fins el 13 de febrer del 1965. El 10 d'octubre d'aquest any, el nou Partit de la Justícia, liderat per Süleyman Demirel, guanya les eleccions generals. El Govern de Demirel es manté al poder fins març del 1971, quan les creixents revoltes d'estudiants i treballadors porten els militars a forçar la dimissió de Demirel. S'estableix llavors una "democràcia guiada" sota la supervisió militar, que finalitza l'octubre del 1973.

Durant el Govern de Demirel es produeix l'apropament entre els governs turc i soviètic. El rebuig del Govern nord-americà envers la política turca a Xipre afavoreix una nova orientació de la política exterior turca, amb l'obertura envers el bloc soviètic, un reforç dels vincles amb la CEE i un major interès per l'àrea islàmica.

Les eleccions del 1973 marquen l'ascens de la socialdemocràcia, encara que la incapacitat dels diferents partits polítics per obtenir prou suport per a formar Govern obliga a establir coalicions i pactes entre diferents grups de l'espectre polític, fet que determinarà la inestabilitat de la política interior turca al llarg del període 1973-1980.

Així, el gener del 1974, Bülent Ecevit, líder del Partit Republicà del Poble, agrupació política de centre esquerra, assumeix el càrrec de primer ministre, en coalició amb el Partit de la Salvació Nacional, grup de dretes pro islamista. S'inicia llavors un període marcat per la successió de coalicions poc estables liderades per Demirel o Ecevit.

El 12 de setembre de 1980, les forces armades, dirigides pel general Kenan Evren, assumeixen el poder mitjançant un cop d'Estat incruent, formant un Consell de Seguretat Nacional (CSN) de cinc membres i declarant la llei marcial. Els líders dels partits polítics són exclosos de la vida política durant un període de 10 anys. Durant el període 1981-1983, el CSN porta a terme una campanya per a eradicar totes les possibles fonts de violència política. L'èxit d'aquest projecte es realitza a costa de nombroses violacions dels Drets Humans, raó per la qual Turquia és expulsada temporalment de l'Assemblea Parlamentària del Consell d'Europa i es suspèn l'ajut econòmic que el país rebia de la Comunitat Europea.

El novembre del 1982 s'aprova per referèndum una nova Constitució i Kenan Evren és nomenat President del país per un període de set anys. n

Sistema polític i estructura de l'Estat

Amb l'acabament de la Primera Guerra Mundial comença la dissolució de l'imperi Otomà. El 1920, una assemblea reunida a Ankara pel moviment nacionalista desafía el sultà amb el nomenament de Mustafà Kemal Atatürk com a líder d'un Govern provisional. Aquest moviment nacionalista s'enfronta, en el període 1920-1922, a l'Exèrcit grec, forçant-lo a evacuar Esmirna i l'est de Tràcia. El nou règim aboleix el Sultanat el novembre del 1922, convertint Turquia en una República. Així, el 29 d'octubre del 1923, la capital és traslladada d'Istanbul a Ankara i Atatürk nomenat president. A més, el 1924, és abolit el califat otomà i aprovada la primera Constitució, que introdueix els pilars fonamentals de la nació turca: règim presidencial en el qual la sobirania nacional recau en el Parlament; laïcitat de les institucions republicanes com a signe de modernitat, en un país amb una població musulmana propera al 90%; l'estatisme o intervenció de l'Estat, personificant la nació, sempre que els interessos socials, econòmics o el manteniment de la integritat i la independència nacionals així ho requereixin; i, fins a la incorporació de Turquia a l'OTAN, la neutralitat en la política exterior, que és particularment efectiva en el transcurs de la Segona Guerra Mundial.

Constitució

L'any 1980, una intervenció de les Forces Armades, liderades pel general Kenan Evren, cap de l'Estat Major, suspèn la vigència de la Constitució del 1961, després d'un perllongat període d'inestabilitat governamental i de violència política. La conseqüència institucional d'aquesta intervenció és la bifurcació del poder executiu. En concret, la creació, junt amb un gabinet civil, d'un Consell de Seguretat Nacional (CSN), format per militars. L'acció d'aquest Consell persegueix dos objectius fonamentals. En primer lloc, aturar la violència política. Amb aquesta intenció, adopta diverses mesures com la instauració de la Llei Marcial i la dissolució de tots els partits polítics, objectiu plenament assolit el 1983. En segon lloc, l'obertura d'un procés constituent

que torni Turquia a la normalitat institucional que demanen els seus socis de l'OTAN i del Consell d'Europa. Amb aquesta finalitat, es forma una Assemblea Consultiva encarregada de redactar la nova Constitució, sota la supervisió del CSN. El text d'aquesta és ratificat amb un referèndum el novembre del 1982 i, encara que amb canvis destacats –com l'abolició del Senat– és una continuadora de l'estructura bàsica de l'Estat continguda en l'anterior del 1961. La República continua essent la forma de govern, que es vol democràtica, secular i social, així com regida per l'imperi de la llei i lleial al nacionalisme d'Atatürk.

Òrgans fonamentals

La Constitució del 1982 estableix un règim parlamentari amb divisió de poders.

Poder legislatiu

De sistema unicameral, la Gran Assemblea Nacional Turca (GANT) es compon de 450 diputats elegits mitjançant sufragi universal cada cinc anys. Les seves funcions i poders són: controlar l'executiu, portar la iniciativa, esmenar i aprovar els textos legislatius; autoritzar el Consell de Ministres la promulgació de decrets amb força de llei en determinades matèries (els drets fonamentals, que només poden ser objecte de regulació per decret en períodes excepcionals); debatre i aprovar el pressupost de l'Estat; ratificar els tractats internacionals; decidir la proclamació d'amnisties i perdons així com confirmar les sentències de mort pronunciades pels Tribunals.

En relació amb el poder executiu, les seves atribucions més importants són l'elecció del president de la República i el fet que el primer ministre, nomenat per aquell, hagi d'ésser un parlamentari.

Poder executiu

El poder executiu és exercit pel president de la República, el primer ministre –que dirigeix l'acció del Consell de Ministres– i el Consell de Seguretat Nacional (CSN). El president de la República és elegit per la GANT per un període de set anys, no renovable.

El primer ministre és nomenat pel president de la República d'entre els membres de la GANT. Proposa, també d'en-

tre els membres de la GANT (o, per defecte, d'entre aquells que compleixin amb les condicions d'elegibilitat per ser membres de la cambra), els ministres per al seu posterior nomenament pel president de la República. La Constitució no determina un període de temps com a govern del primer ministre; tot i això, s'ha d'entendre que aquest període estarà subjecte al manteniment de la doble confiança del president de la República i de la majoria de la GANT, els mandats de la qual, com s'ha exposat, són autònoms. El conjunt de membres del Consell de Ministres, una vegada nomenats, han de sotmetre's al vot de confiança de la GANT.

El Consell de Seguretat Nacional (CSN) es compon del primer ministre, el cap de l'Estat Major de les Forces Armades, els ministres de Defensa, Interior, Afers Estrangers, els comandants cap de les Forces Terrestres, Navals i Aèries, i el comandant cap de la Gendarmeria, presidits pel president de la República. Segons les particularitats de l'ordre del dia, altres ministres o persones poden ésser convidades a participar en les seves sessions.

El CSN trasllada al Consell de Ministres els seus punts de vista en torn a les mesures necessàries per a la formulació, elaboració i aplicació de les polítiques de seguretat de l'Estat. El Consell de Ministres, per imperatiu constitucional, ha de donar consideració prioritària a l'aplicació efectiva de les decisions del CSN.

Poder judicial

La Constitució proclama, al seu article 138, la independència del poder judicial respecte els altres poders. Els jutges, segons això, han de prendre les seves decisions a l'empara de tribunals independents, al voltant dels quals s'estructura el sistema judicial turc.

El sistema judicial turc s'estructura en diferents alts tribunals: el Tribunal Constitucional, el Tribunal Suprem, el Tribunal Suprem Militar, el Tribunal Suprem Administratiu Militar i el Tribunal Jurisdiccional de Conflictes.

Sistema de partits

Des de la seva fundació, i fins el 1946, l'Estat turc és governat per un règim de partit únic (el del kemalista Partit Repu-

blíca del Poble, CHP). Després de la Segona Guerra Mundial, s'autoritza la inscripció de diverses formacions, entre les quals destaca el Partit Democràtic (DP), de Celal Bayar i Adnan Menderes, guanyador a les primeres eleccions lliures celebrades a Turquia, al maig del 1950 i que hegemonitza la vida política turca fins el cop militar del 1960. La intervenció de l'Exèrcit suposa una progressiva fragmentació de la vida política turca, amb la suspensió i il·legalització de successius partits l'any 1960 i i el 1980. Aquestes intervencions, d'una banda, generaren nous partits i nous líders que aspiren a omplir el buit que produeix la intervenció. Però, d'altra banda, els vells partits polítics també són refundats amb d'altres noms i els antics líders reapareixen una vegada complerts els períodes d'interdicció per ocupar càrrecs. La intervenció militar del 1980 accelera aquest fenomen ja que, d'una banda, afavoreix l'aparició del Partit de la Mare Pàtria (ANAP) de centredreta i del seu líder Turgut Özal i del Partit Popular Socialdemòcrata (SHP), de Erdal İnönü. D'altra banda, els antics líders polítics fan renéixer, amb nous noms, les antigues formacions dels anys setanta, proscrietes des del 1980. Això genera un sistema multipartidista, amb un pol de centredreta, integrat per l'ANAP, en l'actualitat liderat per Mesut Yilmaz després de la sobtada mort l'any 1993 del seu líder Turgut Özal; i el Partit de la Recta Via (DYP), de Tansu Çiller, el qual assumeix el liderat en substitució de Süleyman Demirel, qui, al 1993, assumeix la Presidència de la República. D'altra banda, un pol socialdemòcrata, amb el CHP i el Partit de l'Esquerra Democràtica (DSP), de Bülent Ecevit. La competència que existeix, a l'interior de cada pol, per l'atracció de l'electorat situat al respecte camp ideològic, fa que les relacions ANAP-DYP o bé CHP-DSP, no condueixin, sovint, a l'establiment automàtic de pactes ideològicament coherents. A més, aquesta bipolaritat ideològica es troba matisada per la irrupció del Refah Partisi, allunyat, pel seu islamisme, de la resta de les formacions polítiques turques.

A les eleccions anteriors de 1995 el Refah (islamista) esdevé la primera força política de Turquia, fet insòlit en la història de la laica República turca. Els motius d'aquests resultats són, segons els experts, la crisi econòmica persistent, amb taxes d'inflació elevades i creixents fenòmens d'exclusió social, situació de la qual, a ulls de l'opinió pública, tots els partits que han governat Turquia els últims anys –els dos partits de centredreta i els dos socialdemòcrates– en són els responsables. També cal tenir en compte el persistent rebuig de la UE a la integració de Turquia, que no s'ha començat a esvaïr fins l'octubre de 1999. El Refah fonamenta el seu triomf en un discurs basat en l'Ordre Just i en la proposta de creació d'un mercat comú de països islàmics. A començament del 1997 el CSN acorda un conjunt de mesures per aturar la creixent islamització de l'Estat turc, espe-

cialment en l'àmbit de l'educació, fet que l'enfronta amb el primer ministre, Necmettin Erbakan (del Refah), que decideix sotmetre les mesures al Parlament, la qual cosa suposa un potencial conflicte entre el Parlament i les Forces Armades. Aquesta dinàmica d'enfrontaments provoca l'abandonament d'alguns parlamentaris del DYP i obliga a la dimissió d'Erbakan el juny del 1997. El President de la República nomena Mesut Yilmaz, líder de l'ANAP, nou primer ministre, fet que és interpretat com un triomf de l'estratègia militar d'evitar un nou pacte entre el Refah i el DYP. El nou Govern es forma a partir de la coalició entre l'ANAP, el DSP i el Partit Democràtic Turc (DTP), que és una escissió del DYP, a més del suport parlamentari del Partit Republicà del Poble (CHP). D'altra banda, Refah es veu involucrat en un procés al Tribunal Constitucional que conduirà a la seva dissolució. L'alcalde d'Istanbul, Tayyip Erdogan, funda el Partit de la Virtut (Fazilet Partisi). La dissolució del Refah és ordenada pel Tribunal Constitucional turc el dia 16 de gener del 1998 i el 30 de juliol, davant la creixent inestabilitat política per raó de les acusacions de corrupció contra el Govern de Mesut Yilmaz, es convoquen eleccions anticipades pel 18 d'abril del 1999. El 12 de novembre del 1998 el Partit Republicà del Poble es retira de la coalició i, a més, presenta una moció de censura contra Yilmaz, que té com a conseqüència la seva destitució i substitució per Bülent Ecevit, del Partit de l'Esquerra Democràtica. A les eleccions del 18 d'abril del 1999 vencen clarament el DSP i l'ultra-nacionalista Partit del Moviment Nacional (MHP), conseqüència lògica de la incapacitat dels governs de centre per constituir un govern eficaç. La victòria del DSP es veu afavorida, a més, pel gran carisma que té el seu líder, Ecevit, que ha guanyat força vots gràcies a l'arrest, durant el seu curt mandat abans de les eleccions, d'Abdullah Öcalan, el líder del Partit dels Treballadors del Kurdistan.

El 9 de juny la coalició governamental formada pel DSP, l'MHP i l'ANAP rep la confiança del parlament turc amb 354 vots dels 550, fet que constitueix una majoria insòlita respecte als governs anteriors.

Eleccions

L'última elecció general a l'Assemblea Nacional Turca té lloc el 18 d'abril de 1999 i produeix els següents resultats:

Partits	%	escons
DSP	22,3	136
MHP	18,1	129
Fazilet Partisi	15,5	111
ANAP	13,3	86
DYP	12,1	85
Independents	3,6	3
Altres	15,1	-
Total	100,0	550

Font: www.agora.stm.it/elections/election/turkey.htm

Seguretat i poder militar de Turquia

Turquia és un dels països amb major potencial militar (sisè lloc mundial en forces armades, tretzè lloc en importació d'armament i dinovè lloc en despeses militars). Els arguments que expliquen aquesta situació estan relacionats amb la posició internacional i regional de Turquia i amb el contenciós bilateral amb Grècia i la pròpia política interna turca.

En l'àmbit internacional, de l'acabament de la Segona Guerra Mundial ençà, Turquia és un país molt important des del punt de vista geoestratègic. Durant les primeres dècades de la postguerra, marcades per l'aplicació de la Doctrina Truman i l'inici de la Guerra Freda, el país és una peça central en la política nord-americana de contenció de la Unió Soviètica. Les seves privilegiades relacions militars amb els EUA i la seva integració a l'OTAN el 1952, mostren amb claretat el seu valor i la seva vocació de participar en el bloc occidental. A més, el paper de Turquia es reforça per l'evolució regional de l'Orient Mitjà als anys cinquanta. En principi, la participació turca en organitzacions regionals de seguretat com el Pacte de Bagdad serveix a l'interès nord-americà de constrènyer l'actuació soviètica a qualsevol lloc del món. En la mesura que l'estabilitat política d'Orient Mitjà es veu significativament subvertida (canvi de règims, radicalització política, guerres àrabs-palestins-israelians, aflebliment de la garantia d'accés als hidrocarburs del golf Pèrsic), Turquia esdevindria, també, un país que servia l'interès nord-americà de millorar les possibilitats de projectar la seva força militar en aquesta regió.

D'altra banda, el poder militar turc és conseqüència d'una política exterior i de defensa que afirma la necessitat de mantenir unes capacitats defensives elevades en l'eventualitat d'esclat d'una crisi armada amb Grècia, país amb el qual manté diferències difícilment conciliables respecte la divisió de Xipre i l'estatus del mar Egeu.

A l'últim, el potencial militar és el principal instrument utilitzat –l'únic en nombroses ocasions– pels diferents governs turcs al llarg del perllongat enfrontament amb les guerrilles kurdes del PKK al sud-est del país.

PIB (1997)	191.000 ¹
Despesa militar (1997) (4,2% sobre el PIB)	8.100
Pressupost de defensa (1998)	8.200
Ajuda militar externa (EUA)	1.440

1 Les quantitats s'expressen en milions de dòlars.

Font: *The Military Balance*, 1998-99, London: IISS: Oxford University Press, 1998

dCIDOB 72. **Turquia.**

Cronologia internacional.

Cronologia internacional

De juliol a setembre de 1999

Juliol

1. Alemanya. Última reunió del Bundestag a Bonn realitzada abans del trasllat del Parlament federal a Berlín.

2. Regne Unit/Irlanda. Les converses del castell de Stormont, a Belfast, conclouen amb l'anunci per part dels primers ministres del Regne Unit i d'Irlanda d'un pla per formar un Govern de coalició a Irlanda del Nord i per procedir al desarmament dels grups armats catòlics i protestants.

4. Kuwait. Fort ascens dels representants liberals al parlament kuwaitià com a resultat de les terceres eleccions legislatives des de l'acabament de la Guerra del Golf. Els representants tribals, seguidors incondicionals de l'emir de Kuwait, queden en minoria en front dels diputats islamistes i liberals.

4-5. Algèria. En el 37è aniversari de la independència del país, el president d'Algèria, Abdelaziz Bouteflika, indulta a milers de presoners islamistes. Comença al Parlament el debat sobre la Llei de Concòrdia Civil, que ha d'establir les bases d'una reconciliació nacional després de set anys de violència.

7. Sierra Leone. El Govern i la guerrilla del Front Revolucionari Unit (FRU) signen un acord de pau que dona fi a vuit anys de guerra civil al país.

Rep. Dem. del Congo. Els ministres d'Afers Estrangers de la Rep. Dem. del Congo i dels altres cinc països involucrats en el conflicte congolès (Zimbabwe, Angola, Namíbia, Uganda i Rwanda) pacten un acord d'alto el foc en el conflicte.

8-13. Colòmbia. Les Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia (FARC) llancen una forta ofensiva a nou províncies del país que causa uns 400 morts entre militars, guerrillers i civils.

8-14. Iran. Una manifestació d'estudiants a Teheran a favor de la llibertat d'expressió acaba amb enfrontaments amb la policia i els Guardians de la Revolució que provoquen la mort d'un estudiant, desenes de ferits i una onada de protestes i aldarulls a tot el país.

9-11. Israel/Autoritat Nacional Palestina/Egipte. Acord entre el president egipci, Hosni Mubarak, i el primer ministre israelià, Ehud Barak, per desbloquejar el diàleg àrabisraelià, congelat durant els tres últims anys.

11. Índia/Pakistan. L'Índia i el Pakistan pacten la retirada dels islamistes infiltrats a Caixmir.

12. Equador. Les protestes iniciades el passat dia 5 com a conseqüència de la

pujada dels preus dels carburants culminen amb una vaga general convocada pel Front Patriòtic, els sindicats de transport, els mestres i la Confederació de Nacionalitats Indígenes.

13. Rep. Fed. de Iugoslàvia. Vuk Draskovic, president del Moviment Serbi de Renovació (SPO), el partit opositor més fort de Sèrbia, comença una campanya per enderrocar el règim de Milosevic.

14. Perú. Captura de l'últim cap i cofundador del grup maoista Sendero Luminoso, Óscar Ramírez Durand.

Montenegro/Sèrbia. Montenegro amenaça Sèrbia amb la independència si no obté més poders i no es democratitza el règim de Belgrad.

15. ONU/Sàhara Occidental. L'ONU presenta al Marroc, Mauritània i al Front Polisari un cens de 84.000 electors per al referèndum del Sàhara Occidental.

Irlanda del Nord/Regne Unit. El procés de pau a l'Ulster s'estanca a causa de la negativa dels unionistes a formar Govern amb els republicans del Sinn Fein.

16. Kosovo. L'ACNUR denuncia l'existència a Kosovo d'una campanya de repressió sistemàtica contra els serbis.

Xina/Taiwan. En resposta a declaracions del president taiwanès a favor del ple estatus de nació independent per a Taiwan, la Xina mobilitza més de 100 vaixells civils en maniobres militars prop de la costa de Formosa.

17. Equador. El president de l'Equador pacta amb els grups indígenes i socials en vaga i decreta el final de l'estat d'excepció, la desmobilització de l'Exèrcit i l'alliberament dels més de 500 detinguts a les protestes dels últims dies.

19. Israel/Síria. Síria insta els radicals palestins instal·lats al seu territori a depositar les armes i a donar suport la via diplomàtica per a la solució dels conflictes del Pròxim Orient.

20. Iran. 24 alts comandaments de l'Exèrcit iranià acusen Khatami de feblesa amb els estudiants.

21. Turquia. Captura del número dos del PKK, Cevat Soysal, en una operació a Moldova sense el coneixement de les autoritats d'aquest país.

22. Xina. La prohibició d'una secta taoista i la detenció dels seus líders provoca massives protestes a diverses ciutats xineses.

23. Marroc. Una aturada cardíaca, conseqüència d'una greu malaltia respiratòria, causa la mort del rei del Marroc, Has-

san II. El seu fill, Sidi Mohamed, el succeeix com a vuitè monarca de la dinastia alauita.

Kosovo. 14 serbis moren assassinats, presumiblement a mans d'albanokosovars. Per primera vegada, l'ELK condemna els assassinats de serbokosovars.

25. Veneçuela. Les eleccions per a la formació d'una Assembla Constituent atorguen Hugo Chávez poders il·limitats per decidir el futur polític del país. Chávez pretén que, a més de redactar una nova Carta Magna, l'Assembla es constitueixi en poder suprem de l'Estat i decideixi si dissol el Congrés i el Tribunal Suprem.

26. Libèria. Comença la destrucció de desenes de milers d'armes procedents de la guerra civil, finalitzada fa tres anys.

27. Israel/ANP. El primer ministre d'Israel, Ehud Barak, i el president de l'ANP, Iàsser Arafat, obren oficialment les negociacions que han de conduir a la continuació de la retirada d'Israel dels territoris ocupats de Cisjordània.

28. Veneçuela. El congrés de Veneçuela accepta el seu tancament provisional davant les pressions i amenaces del president Chávez.

29. Iraq. 8 morts i 26 ferits com a conseqüència de bombardeigs efectuats per avions dels EUA i el Regne Unit sobre les zones d'exclusió al nord i al sud de l'Iraq.

Israel. Ehud Barak sol·licita la mediació del president egipci, Hosni Mubarak, per renegociar la retirada israeliana de Cisjordània.

30. Cimera de Sarajevo. Conclou la cimera per un Pacte d'Estabilitat del Sud-est d'Europa que fixa un marc de democràcia, desenvolupament i seguretat per tal d'assolir una situació de pau duradora als Balcans.

Nigèria. Més de 50 persones moren en un nou enfrontament tribal a la zona petrolífera del delta del Níger.

31. Rep. Fed. de Iugoslàvia/Itàlia. Més de mil persones, la majoria de raça gitana, desembarquen al port italià de Bari fugint de les represàlies albanokosovars.

Agost

1. Rep. Fed. de Iugoslàvia. La catedral ortodoxa de Pristina sofreix un atemptat amb bombes en l'atac més directe contra els símbols serbis des de l'acabament del conflicte bèl·lic.

2. Índia. El xoc frontal entre dos trens a l'Estat indi de Bengala Occidental causa la mort de prop de 300 persones.

Colòmbia. 19 morts després d'un assalt de 36 hores de la guerrilla de les FARC al nord del país.

3. Est d'Àsia. Prop d'un miler de morts i milers de desplaçats per inundacions a les pitjors plujes de les últimes dècades a les Filipines, el Vietnam, Tailandia i les dues Corees.

4. Rep. Dem. del Congo. El bombardeig de posicions rebels del Moviment d'Alliberament del Congo, dut a terme molt probablement per un avió de les forces aèries del Sudan, país aliat del Govern de Laurent Kabila, provoca prop de 400 morts civils i 184 militars.

Afganistan. Després d'una ofensiva reeixida contra l'últim reducte no controlat per les forces talibán, aquestes ofereixen una amnistia als seus enemics en retirada i refugi als centenars de milers de desplaçats, amb la intenció de convidar a la deserció els guerrillers d'Ahmed Shah Masud, l'últim veritable enemic del règim talibán.

5. Montenegro. El Govern de Montenegro aprova una proposta per convertir Iugoslàvia en una confederació entre dos estats sobirans amb drets iguals sota el nom d'Unió de Montenegro i Sèrbia.

Turquia. La guerrilla del PKK anuncia la seva decisió d'acatar la crida d'Abdullah Öcalan al desarmament i a la retirada de les guerrilles de territori turc.

6. Iraq. Saddam Hussein anuncia que no està disposat a acceptar per més temps la zona d'exclusió aèria decretada després de la Guerra del Golf i inicia el reforçament de les defenses antiaèries a la zona.

7. Israel. Es crea la primera unitat de l'Exèrcit israelià formada per joves ultrareligiosos i que funcionarà de manera pràcticament autònoma.

8. Federació Russa. El primer ministre rus, Serguei Stepaxin, ordena bombardejar el grup d'extremistes islàmics que han ocupat quatre poblacions del Daguestan.

9. Federació Russa. El president Ieltsin destitueix el primer ministre, Serguei Stepaxin, i nomena el general de l'antiga KGB Vladímir Putin per ocupar aquest càrrec.

10. Federació Russa. Grups de rebels integristes del Daguestan declaren un Estat islàmic independent després d'haver-se apoderat els darrers dies de diverses poblacions muntanyenques del Caucas.

11. Rep. Fed. de Iugoslàvia. L'Església ortodoxa demana la dimissió de Milosevic i un Govern de transició o eleccions anticipades a Sèrbia.

Índia/Pakistan. Una bateria aèria pakistanesa dispara contra una formació d'avions i helicòpters indis després que el passat dia 10 un avió de reconeixement pakistanès amb 16 persones fos abatut per un avió indi.

12. Federació Russa. Continuen els enfrontaments entre l'Exèrcit rus i les forces independentistes del Daguestan. La inesperada resistència dels guerrillers musulmans obliga els militars russos a intensificar els bombardeigs contra les posicions ocupades pels rebels.

Veneçuela. L'Assemblea de Veneçuela decreta la reorganització de tots els òrgans del poder públic.

13. Afganistan. Les milícies talibán consoliden la seva ofensiva contra les tropes d'Ahmed Shah Masud després d'ocupar la base aèria de Bagram. Els talibán ja controlen el 90% del territori afgà.

14. Iemen. Un grup de militants de l'integrista Exèrcit Islàmic d'Aden-Abiyan abat un helicòpter al sur del Iemen i provoca la mort de 17 soldats.

15. Federació Russa. Txetxènia declara l'estat d'excepció davant la crisi del Daguestan i els bombardeigs de l'aviació russa a la zona fronterera de Txetxènia i el Daguestan.

16. Federació Russa. Vladímir Putin és acceptat per la Duma com a primer ministre amb 233 vots a favor, 84 en contra i 17 abstencions a la primera votació.

17. Líban. Tres soldats israelians moren en atacs de represàlia d'Hezbollah per la mort, el passat dia 16, d'un alt responsable del moviment integrista xiïta Hezbollah a conseqüència de l'explosió d'una bomba que esclatà al pas del seu cotxe en un barri de la ciutat de Sidó.

Turquia. Un gran terratrèmol causa més de 14.000 morts i 25.000 ferits al nord-est de Turquia. La comunitat internacional envia 1.300 experts en rescat i ajuda humanitària.

18. Veneçuela. L'Assemblea Constituent comença el procés de depuració de la Cort Suprema veneçolana i de modificació radical de les lleis fonamentals que regulen el funcionament de la justícia.

19. Federació Russa. Continuen els combats entre tropes russes i independentistes al Daguestan mentre augmenten les víctimes militars russes i el Govern de Moscou es prepara per a una campanya més llarga i cruenta del previst.

Algèria. L'assassinat de 17 persones que participaven en una cerimònia de circumcisió fa augmentar a 130 el nombre de víctimes d'accions integristes perpetrades des de l'anunci de la Llei de Concòrdia Civil.

21. Turquia. El Govern destitueix per incompetència els governadors de les tres províncies més devastades pel terratrèmol del dia 17.

22. Argentina/Xile. Els presidents de l'Argentina, Carlos Menem, i de Xile, Eduardo Frei, anuncien un boicot a la propera Cimera Iberoamericana si no es resol la situació judicial de l'exdictador Augusto Pinochet, detingut a Londres.

23. Colòmbia/EUA. Almenys 40 civils morts per grups paramilitars colombians a la regió de Catatumbo, a la frontera amb Veneçuela. Els EUA anuncien ajuda per valor de 3.000 milions de dòlars i suport militar per ajudar el Govern de Bogotà a lluitar contra aquests grups.

Iraq/EUA/Regne Unit. Varis civils morts en un atac aeri conjunt dels EUA i el Regne Unit contra suposats objectius militars al nord de l'Iraq.

24. Veneçuela. La presidenta de la Cort Suprema de Justícia dimiteix del seu càrrec, declara autodissolta la Cort –màxim tribunal veneçolà– i acusa l'assemblea d'atemptar contra la democràcia.

25. Turquia. El Partit dels Treballadors del Kurdistan (PKK) anuncia que els seus membres han començat a abandonar Turquia, tal com sol·licità el seu líder, Abdullah Öcalan, durant el judici celebrat contra ell el juny passat.

Federació Russa/Xina. Finalitza a Bishkek la Cimera del Grup de Xangai –la Federació Russa, la Xina, el Kazakhstan, el Kirguizistan i el Tadjikistan– amb la signatura del compromís de respectar els 7.000 quilòmetres de frontera entre Xina i l'extinta Unió Soviètica.

Federació Russa. Després dels últims avanços de les tropes russes al Daguestan, Moscou dona per finalitzada la campanya militar contra els secessionistes islàmics. L'Exèrcit rus instal·la un fort contingent militar a la frontera daguestanotxetxena per impedir l'afluència de guerrillers des dels camps d'ensinistrament presents a territori txetxè.

26. Timor Oriental. A quatre dies del referèndum per a la independència de Timor Oriental, les milícies proindonesies tornen a sembrar el terror a la capital de l'excolònia portuguesa.

Federació Russa/EUA/FMI. El president rus, Boris Ieltsin, el seu antic ministre d'Hisenda, Anatoli Txubais, el vicepresident dels EUA, Al Gore, i l'FMI són investigats pel cas del rentat de diners de la màfia russa per valor de fins a 15.000 milions de dòlars.

27. Rep. Fed. de Iugoslàvia. El ministre de Justícia, Peter Jovic, anuncia que ha obert diligències contra Bill Clinton i altres 13 dirigents de països de l'OTAN acusant-los de crims de guerra.

29. Burundi. L'ofensiva desplegada pels rebels hutu del Front de la Democràcia a la capital de Burundi, Bujumbura, causa un mínim de 58 morts.

Federació Russa. La ratificació, per part del Tribunal Suprem de la república caucàsica de Karatxajev-Txerkèssia, de la victòria d'un candidat de l'ètnia caratxai a les eleccions presidencials d'aquesta república celebrades el maig passat provoca protestes entre els txerkessos i la declaració de l'autonomia de Txerkèssia.

30. Timor Oriental. Participació multitudinària dels habitants de Timor Oriental al referèndum sobre la independència o integració a Indonèsia de l'excolònia portuguesa.

Jordània. Les forces de seguretat jordanques tanquen les oficines del grup palestí Hamàs a Amman i detenen 12 dels seus membres.

31. Colòmbia. La primera jornada de la vaga nacional indefinida convocada pels sindicats per a protestar contra la política econòmica i social del Govern es salda amb nombrosos disturbis i actes vandàlics.

Timor Oriental. Els grups proindonesies es rebel·len contra la previsible independència de l'excolònia portuguesa i qualifiquen el referèndum de frau i manipulació.

Setembre

1. Indonèsia. El Partit Demòcrata d'Indonèsia per la Lluita, de Megawati Sukarnoputri, es converteix en la primera força política del país a l'anunciar-se el repartiment definitiu d'escons de les eleccions del passat 7 de juliol.

Panamà. Mireya Moscoso, vídua del caduill Arnulfo Arias, es converteix en la primera dona que ocupa la presidència panamenya. La presa de possessió es produeix en vigílies del lliurament del canal i les bases militars nord-americanes, que passaran a final d'any sota control panameny.

2. Indonèsia/Timor Oriental. El Govern indonesi accepta la idea d'una força de pau a Timor Oriental mentre milers de persones esperen l'arribada d'algun vaixell per fugir de la violència i les venjances.

3. Irlanda del Nord. La principal força protestant de l'Ulster, el Partit Unionista (UUP), accepta reprendre el diàleg amb el Sinn Féin,

front polític de l'IRA, per iniciar a Belfast una exhaustiva revisió de l'històric Acord del Divendres Sant de l'abril del 1998.

4. Israel/ANP. El primer ministre israelià, Ehud Barak, i el president de l'Autoritat Palestina, Iàsser Arafat, signen a la localitat egípcia de Sharm el-Shekh el seu primer acord després de més d'un mes de negociacions. El pacte, estableix, entre d'altres mesures, el lliurament del 41% de Cisjordània als palestins, l'excarceració de més de 300 presoners palestins i l'establiment d'un corredor de lliure trànsit entre els territoris palestins de Gaza i Cisjordània.

Indonèsia/Timor Oriental. Aproximadament, un 80% dels timoresos opten per la independència de l'excolònia portuguesa, segons els resultats del referèndum del passat dia 30. El president indonesi, Lússuf Habibi, admet la derrota i demana al poble indonesi que assumeixi la independència de Timor Oriental. Mentre, continua la campanya de terror desencadenada per les guerrilles proindonèsies i qualificada ja pels observadors internacionals d'autèntic genocidi.

5. UE/Turquia. Durant el consell informal que els països membres de la UE celebren a Finlàndia, Grècia entreobre a Turquia les portes de la candidatura oficial a l'ingrés a la UE al·ludint a la possibilitat que Grècia accepti aital pas a la cimera d'Hèlsinki del proper desembre. Els 15 ministres d'Exteriors ratifiquen la seva voluntat d'atorgar a Turquia l'estatus de candidat a l'ingrés a la UE.

Federació Russa. Més de 22 morts per l'esclat d'un cotxe bomba que destrueix un edifici de vivendes rus a la ciutat daguestànica de Buinaksk. Mentre, un nou grup de guerrillers procedents de Txetxènia pren control de quatre pobles fronterers daguestànics.

6. Indonèsia/Timor Oriental. Centenars de timoresos són assassinats per les milícies proindonèsies i molts milers més són deportats a la part occidental de l'illa per l'Exèrcit indonesi.

Federació Russa. L'aviació russa bombardeja Txetxènia com a represàlia pel suport ofert als guerrillers daguestànics.

7. Grècia. Un fort terratrèmol causa més de 100 morts i destrueix diversos edificis al centre històric d'Atenes.

Veneçuela. L'Assemblea Constituent i el Congrés de Veneçuela acorden un breu període de cohabitació fins que, el desembre, es ratifiqui la nova Constitució i es convoquin eleccions per legitimar el poder legislatiu.

8. Israel. El Govern israelià aprova la represa del traspàs als palestins de territoris ocupats de Cisjordània i l'alliberament de 199 presos palestins.

Indonèsia/Timor Oriental. El secretari general de Nacions Unides anuncia la retirada de la missió de l'ONU a Timor després que, malgrat l'ultimàtum de l'ONU i de l'estat d'emergència decretat per Jakarta, les milícies integracionistes i l'Exèrcit indonesi continuïn matant i deportant la població timoresa.

9. Federació Russa. Més de 150 sepultats a causa d'una explosió que enderroca un gran edifici d'apartaments de la perifèria de Moscou. El Govern rus atribueix l'autoria als independentistes islamistes del Caucas.

Indonèsia/EUA. Els EUA trenquen les seves relacions comercials amb Jakarta com a conseqüència de la situació de violència i repressió a Timor Oriental.

10. Uganda. L'enduriment dels enfrontaments entre tribus rivals al nord-est d'Uganda que s'iniciaren a la fi del passat mes de juliol provoca més de 400 morts malgrat el desplegament de efectius militars ugandesos.

11. Federació Russa. El president txetxè, Aslan Maskhàdov, ordena la mobilització general davant el perill d'una nova guerra amb Rússia. Mentre, el conflicte bèl·lic al Daguestan impedeix Moscou garantir la ruta del petroli del mar Caspi. Les autoritats de l'Azerbaidjan s'inclinen cada vegada més per rutes que evitin el conflicte Caucas rus per transportar el combustible a Occident.

12. Indonèsia/Timor Oriental. El president indonesi, Lússuf Habibi, accepta l' immediat desplegament a Timor Oriental d'una força internacional comandada per les Nacions Unides per restablir la pau, protegir la població i garantir els resultats del referèndum.

13. Federació Russa. L'explosió d'una altra bomba a Moscou –la tercera de proporcions semblants succeïda al país en 10 dies– destrueix un edifici d'habitatges i causa la mort de més d'un centenar de persones.

14. Colòmbia. Entra en acció la primera unitat antidrogues entrenada pels EUA. El nou batalló d'elit té com a objectius establir un rècord d'eradicació de cultius il·legals així com la captura de guerrillers implicats amb el narcotràfic.

15. Timor Oriental. L'ONU autoritza l'enviament d'una força multinacional de pau per restablir l'ordre a Timor Oriental. Austràlia aportarà la majoria dels aproximadament 8.000 soldats d'aquesta missió.

Iran. El president iranià, Mohamed Khatami, anuncia un nou programa econòmic que tracta d'establir la fi del monopoli de l'Estat en determinats sectors de l'economia del país amb l'objectiu d'obrir aquests a les empreses internacionals.

16. Algèria. Massiva participació al referèndum sobre la Llei de Concòrdia Civil per a posar fi, mitjançant el perdó als integristes armats, a més de 7 anys de guerra civil no declarada en què han mort més de 100.000 persones. Els resultats de la consulta atorguen al president del país, Abdelaziz Boutefflika, legitimitat per a poder reconstruir el país mitjançant la seva política de reformes.

17. EUA/Corea del Nord. Els EUA aixequen la majoria de les sancions econòmiques implantades fa 46 anys, al final de la guerra de Corea, contra el règim de Corea del Nord a canvi de la suspensió dels assaigs de missils de llarg abast per part del país asiàtic.

Indonèsia/Timor Oriental. L'Exèrcit indonesi retira de Timor Oriental 8.000 soldats en vigílies de l'arribada de les tropes de l'ONU a l'illa.

18. Federació Russa. L'aviació russa bombardeja les posicions i bases dels extremistes islàmics a la zona limítrofa a Txetxènia mentre l'Exèrcit rus acordona les fronteres de la República d'Ingúixia i el Daguestan amb Txetxènia.

19. Colòmbia. El segrest de 30 persones a mans de l'Exèrcit d'Alliberament Nacional i l'assassinat del batlle d'un dels muni-

cipis desmilitaritzats per a servir d'escenari al procés de pau, perpetrat per membres de les FARC, tornen a interrompre les converses entre el Govern i les guerrilles colombianes.

20. Timor Oriental. Arriben a Timor Oriental els primers contingents de la força multinacional de l'ONU. Uns 2.300 soldats de Nacions Unides prenen control dels centres neuràlgics de la devastada capital de Timor Oriental sense trobar resistència per part de les milícies proindonèsies.

Kosovo. Signatura de l'acord de dissolució de l'Exèrcit d'Alliberament de Kosovo (ELK) i la seva reconversió en un Cos de Protecció de Kosovo (CPK).

21. Taiwan. Un gran terratrèmol assola el centre de Taiwan i provoca més de 2.000 víctimes mortals.

22. Jordània. Les forces de seguretat de Jordània detenen a la seva arribada a Amman tres alts dirigents del moviment integrista palestí Hamàs.

23. Federació Russa. L'aviació russa bombardeja Txetxènia i destrueix importants infraestructures a Grozni, capital de la república independentista, mentre milers de txetxens fugen cap a la veïna República d'Ingúixia.

24. Indonèsia. L'aprovació d'una nova llei sobre la seguretat, que atorga amplis poders a l'Exèrcit, provoca greus enfrontaments entre grups d'estudiants i la policia que paralitzen el centre de Jakarta i causen set morts entre la població civil.

25. Afganistan. Els talibans inicien una nova ofensiva contra l'oposició al nord del país que provoca el desplaçament de milers d'afegans cap a Kabul.

26. Egipte. Hosni Mubarak aconsegueix el seu quart mandat consecutiu a Egipte en un plebiscit marcat per l'absència d'una oposició real a la candidatura de Mubarak.

Tadjikistan. Jornada electoral a l'exrepública soviètica del Tadjikistan. La població vota en referèndum el pacte concertat entre el règim oficial promoscovita i l'oposició islàmica que ha de permetre modificar el sistema de Govern i que representa un pas definitiu vers la reconciliació nacional després dels més de cinc anys de guerra civil viscuts al país.

Equador. El president equatorià, Jamil Mahuad, anuncia la suspensió del pagament de la meitat dels interessos del deute extern del seu país adduint la greu situació econòmica que travessa l'Equador.

27. Federació Russa. Continuen els bombardeigs russos sobre Grozni, capital de la república independentista de Txetxènia, on més de 400 civils ja han mort a causa del conflicte i 45.000 més han fugit cap a la República d'Ingúixia.

28. Indonèsia/Timor Oriental. La força multinacional a Timor Oriental inicia una ofensiva contra els caps de les milícies proindonèsies al nord-est del territori.

29. Iran/Iraq. El Govern iranià decideix de forma unilateral alliberar 276 presoners iraquians capturats durant la guerra que enfrontà ambdós països entre 1980 i 1988. Més de 20.000 soldats romanen encara confinats a camps de concentració d'aquests dos països.

30. Japó. Un greu accident nuclear a una planta d'urani posa el Japó en situació d'emergència nacional.

dCIDOB 72. Turquia.

Indicadors econòmics i socials.

Indicadors econòmics i socials

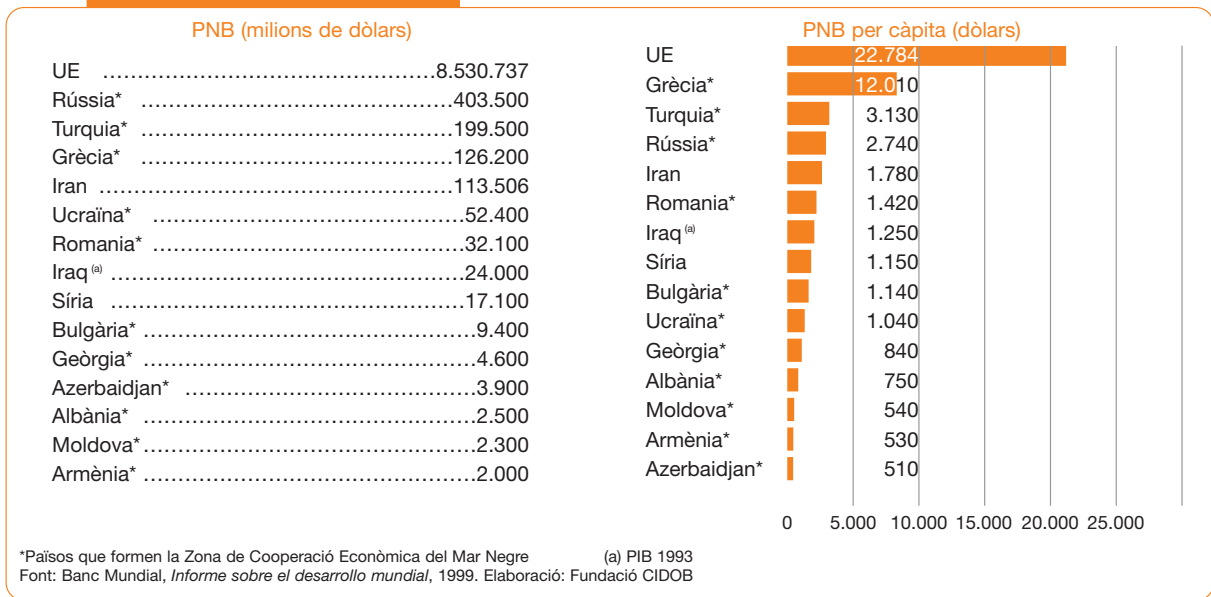
En menys de quinze anys, Turquia passa d'un sistema econòmic amb forta intervenció estatal, centralment dirigit i autàrquic, a una economia de mercat mitjançant una política de liberalització comercial. El canvi, impulsat per Turgut Özal, és espectacular i l'economia experimenta una notable expansió. El creixement del Producte Nacional Brut (PNB) és d'una mitjana anual del 5,3%

durant el període 1985-1993. No obstant això, al final de la dècada dels vuitanta reapareixen alguns desequilibris macroeconòmics que, per la poca capacitat de reacció que mostren les autoritats, deriven cap a una important crisi financera i monetària el 1994.

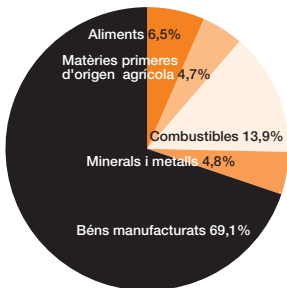
Des del 1995, l'economia torna de nou a créixer fortament, al voltant del 8%, i el Banc Mundial estima que,

aquell any, el Producte Interior Brut (PIB) és de 164.789 milions de dòlars, la qual cosa equival a 2.780 dòlars per càpita. Aquestes xifres situen Turquia, amb 63 milions d'habitants, com a potència econòmica al seu entorn regional, només superada per la Federació Russa en PIB i per Grècia en renda per habitant. Tot i això, el Govern turc té serioses dificultats per a con-

Turquia al seu entorn regional (1997)

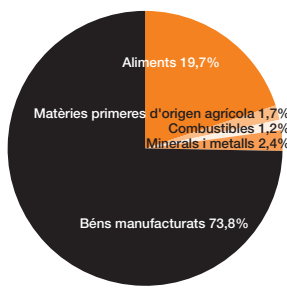

Importacions per principals categories (1996)

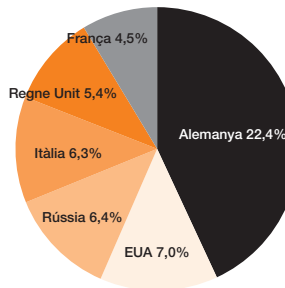

Font: *Britannica book of the year*, 1999

Exportacions per principals categories (1996)

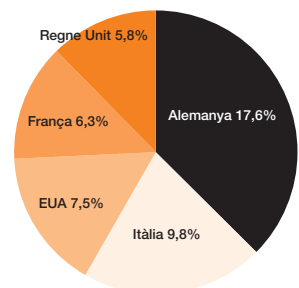

Importacions per principals països (1996)

Font: *Handbook of international trade and development statistics*, 1997, UNCTAD

Exportacions per principals països (1996)

trolar les altes taxes d'inflació, reduir els elevats tipus d'interès i de canvi de la moneda, alentir el creixement del dèficit públic i limitar el dèficit comercial i l'endeutament exterior. Les conseqüències del terratrèmol de l'agost del 1999, és evident que agreugen aquesta situació.

El ritme de creixement es fomenta sobretot mitjançant una política d'expansió de la despesa pública i en un menor grau per la fortalesa de la pròpia economia, situació que augura nous problemes en un futur proper. El pes del sector públic continua sent important i a més necessita millorar la seva eficiència. Pel que fa al sector privat, les grans empreses resisteixen en mig de la inestabilitat, ja que s'han protegit fent servir el dòlar i el marc alemany. Al costat d'aquestes conviu un sector informal que representa prop del 15% de l'economia i empra una part considerable de la població, un 9% dels nens en edat escolar entre ells.

Estructura productiva

Després de la fase d'industrialització duta a terme per Turquia fins els anys vuitanta, el país es mou cap a un major grau d'orientació a l'estranger i la competitivitat internacional. Pel que fa a l'estructura productiva, cal destacar la creixent importància del sector secundari (el 1997 el 21,8% de la població activa treballa al sector industrial) i dels serveis, mentre que es redueix la participació del sector primari en el PIB, tot i que moltes exportacions industrials depenen de l'elaboració de productes agrícoles.

Turquia és un important productor agrícola (el 1997 emplea el 45,3% de la població activa) gràcies a la seva disponibilitat de terra conreable i d'aigua, la qual cosa permet autoabastar la població, malgrat l'antiguitat dels seus mitjans de producció. Entre els conreus per a l'exportació destaquen l'avellana (70% de la producció mundial i primer

país exportador), el cotó (setè productor mundial) i les fruites i verdures.

Majoritàriament, la infraestructura industrial es troba concentrada al nord i l'oest del país, a la regió d'Istanbul-Izmit, a Izmir, Ankara i Bursa. També existeixen importants centres industrials a la costa mediterrània (Adana, Iskenderun i Mersin) i a l'oest del litoral del mar Negre (Eregli-Zonguldak). El sector manufacturer s'ha transformat dràsticament durant els últims anys i es troba distribuït en un 20% per a la producció de béns de capital, un 42% pels béns de consum i un 38% pels béns intermedis. El més important és el tèxtil.

El turisme és un sector que ha crescut molt, passant de poc més d'un milió de visitants a començament dels vuitanta a prop de set milions els últims anys. Un 45% d'aquest turisme correspon al turisme de masses de la UE, mentre que el 43% correspon al turisme de compres, originari de Rússia i l'Europa de l'Est. En conjunt aporta al país prop de 5.000 milions de dòlars anuals.

Evolució de l'estructura del PIB (%)

Agricultura		Indústria		Manufactures		Serveis	
1980	1997	1980	1997	1980	1997	1980	1997
26	17	22	28	14	18	51	55

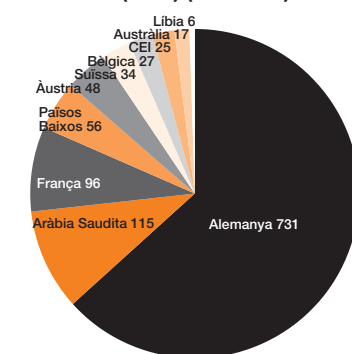
Font: Banc Mundial, diversos anys. Elaboració Fundació CIDOB

Distribució sectorial del PIB (1996) i força laboral (1995)

Agricultura	18,0%	(44,70% de la força laboral)
Mineria	1,2%	(0,60%)
Manufactures	18,0%	(12,9%)
Construcció	5,7%	(5,40%)
Transport i comunicacions	14,6%	(3,70%)
Empreses públiques	2,9%	(0,50%)
Comerç	19,0%	(11,4%)
Serveis financers	7,4%	(2,10%)
Administració pública, defensa	9,2%	} (12,1%)
Serveis	4,0%	

Font: Britannica book of the year, 1999

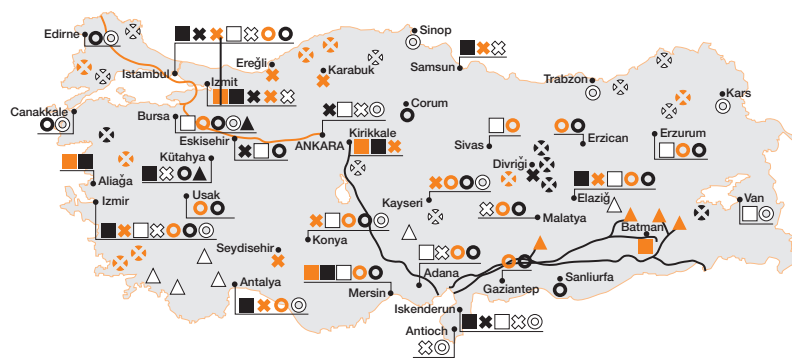
Treballadors a l'estranger (1998) (en milers)

Font: The Europa world year book, 1999. Elaboració: Fundació CIDOB

Activitat econòmica

INDÚSTRIA			
Refinaria de petroli	Metalls processats	Química	Indústria pesada
Ciments	Indústria lleugera	Tèxtils	Oleoducte
Aliments processats	Gasoducte	Turisme	
DIPÒSITS MINERALS			
Llignit	Coure	Ferro	
Petroli	Bor	Crom	

Font: adaptat de www.lib.utexas.edu. Elaboració Fundació CIDOB

Població, salut i educació

El ritme de creixement de la població turca ha disminuït lleugerament als últims 30 anys, en especial per la reducció de la taxa de natalitat. El perfil demogràfic continua sent jove, ja que més d'un terç de la població té menys de quinze anys, amb les conseqüències directes en les tendències de població i en les demandes d'educació i treball.

La distribució de la població és desigual. Mentre que pel conjunt del país la densitat és de 80 habitants per km², a la Turquia europea és de 250 i la població viu fonamentalment en grans ciutats.

En salut i educació Turquia es troba situada al nivell dels països de desenvolupament humà mitjà. La millora ha estat considerable en el descens de la mortalitat infantil i en l'escolarització bàsica, però persisteixen encara desigualtats en l'accés a l'educació entre homes i dones, sobretot en la secundària i la superior.

També cal tenir en compte que les dades presentades amaguen grans diferències entre regions i entre el camp i la ciutat. La costa i la part occidental del país tenen uns nivells de desenvolupament més elevats que la zona oriental rural, on el perfil és molt baix.

Educació

Taxa d'alfabetització d'adults (%)	
1960	38
1980	60
1990	81
1995	82
Despesa pública en educació (% del PNB)	
1980	2,8
1995	3,4
Taxa neta de matrícula (% del grup d'edat corresponent)	
Primària	96 (1995)
Secundària	50 (1995)
Taxa de matriculació combinada primària, secundària i terciària (%)	
Dones	53,7 (1995)
Homes	59,9 (1995)

Població

Grups d'edat de la població

	Població (milions)	Població Urbana (%)	Taxa mitjana anual de creixement demogràfic (%)	Menys de 15 anys	Entre 15 i 64 anys	Més de 65 anys
1960	29	30	2,7	41	55	4
1980	46	44	2,5	37	59	4
1990	56	61	2,4	35	61	4
1997	64	72	1,8	33	70	7

Salut

	Esperança de vida al néixer (anys)	Taxa de mortalitat infantil (per 1.000 nascuts vius)	Població per metge (milers de persones)
1960	51	190	2.800
1980	62	109	1.630
1996	69	42	980 (1995)

dCIDOB 72. **Turquia.**

Organitzacions d'integració regional i cooperació.

Organitzacions d'integració regional i cooperació

Organitzacions internacionals a les quals Turquia pertany de ple dret

Banc Islàmic de Desenvolupament

Institució financera creada per al desenvolupament econòmic i social dels estats membres i de les

comunitats islàmiques d'altres estats. Sorgeix de les negociacions a la cimera de la Conferència Islàmica de Jeddah (Aràbia Saudita) del desembre de l'any 1973. Formalment inicia les seves activitats a l'octubre del 1975.

Seu: Jeddah (Aràbia Saudita).

Membres: 50 estats.

Activitats: concedeix préstecs lliures d'interès, fonamentalment destinats a projectes d'infraestructura. També duu a terme programes específics, com ara els educatius, en estats no membres de la Conferència Islàmica, i financia operacions comercials entre els països membres.

Consell d'Europa

Fundat el maig del 1949, té l'objectiu de potenciar el progrés social, els principis de la democràcia parlamentària i el respecte als Drets Humans.

Seu: Estrasburg (França).

Membres: 40 estats. Turquia és membre des de l'abril del 1950.

Activitats: harmonitza, a través d'acords i tractats internacionals, la normativa dels estats membres en diferents àmbits. Destaca el Conveni Europeu per a la Protecció dels Drets Humans i les llibertats fonamentals del 1950 (Conveni de Roma), el qual té el seu sistema de garantia al Tribunal Europeu de Drets Humans.

Cooperació Econòmica del Mar Negre (CEMN)

Fundada el juny del 1992 a iniciativa de Turquia, amb l'objectiu d'augmentar la cooperació política,

econòmica i cultural a les àrees dels Balcans i del Caucas, sobre la base dels principis recollits en l'Acta Final d'Hèlsinki. A llarg termini es preveu una zona de lliure circulació de capitals, béns, serveis i treballadors.

Seu: Istanbul (Turquia).

Membres: Albània, Armènia, Azerbaidjan, Bulgària, Geòrgia, Grècia, Moldova, Romania, Federació Russa, Turquia i Ucraïna. Observadors: Àustria, Egipte, Eslovàquia, Israel, Itàlia, Polònia i Tunísia.

Activitats: diversos àmbits de cooperació (finances, intercanvi d'informació estadística i econòmica, energia, transport, telecomunicacions, turisme i medi ambient). Projectes de connexió aèria, de cablejat amb fibra òptica, d'inversió en infraestructures i de participació en contractes d'explotació petrolera.

Grup de Cooperació Econòmica D-8

El D-8 es forma a iniciativa del, en aquell moment, primer ministre turc Necmettin Erbakan (islamista),

com a resultat de la Conferència de Cooperació per al Desenvolupament celebrada a Istanbul l'octubre del 1996. Formalment neix el 15 de juny del 1997 com a Declaració d'Istanbul, formulada per la Cimera de Caps d'Estat i de Govern dels estats membres. El propòsit és assolir una major cooperació econòmica entre vuit països islàmics.

Seu: Istanbul (Turquia).

Membres: Bangladesh, Egipte, Indonèsia, Iran, Malàisia, Nigèria, Pakistan i Turquia.

Activitats: augmentar les transaccions comercials entre els països membres i el seu pes global en el comerç mundial.

Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE)

Creada el 1961 en substitució de l'Organització Europea de Cooperació Econòmica (OECE), que

des del 1948 gestionava l'ajuda del Pla Marshall, l'OCDE té per objectiu el creixement econòmic, l'augment del benestar social i l'expansió del comerç mundial.

Seu: París (França).

Membres: 29 estats. Turquia és membre originari.

Activitats: per tal de millorar les polítiques socials i econòmiques dels seus membres, realitza informes anuals sobre la situació econòmica de cada Estat membre, els quals poden donar lloc a recomanacions o decisions per part del Consell.

Té més de 200 comitès i grups de treball encarregats de diferents polítiques sectorials. Destaca el Comitè d'Ajuda al Desenvolupament (CAD), el qual discuteix mètodes per augmentar l'efectivitat de l'ajuda al desenvolupament dels països industrialitzats.

Organització de Cooperació Econòmica (OCE)

Constituïda el 1985 com a successora de la Cooperació Regional per al Desenvolupament, integrada

per l'Iran, el Pakistan i Turquia, al 1992 s'hi incorporen els altres set membres.

Seu: Teheran (Iran).

Membres: Azerbaidjan, Afganistan, Iran, Kazakhstan, Kirguizistan, Pakistan, Tadjikistan, Turquia, Turkmenistan i Uzbekistan.

Activitats: els seus objectius són la cooperació econòmica, tècnica i cultural i l'expansió del comerç a la regió. També impulsa projectes industrials i de transport, dels quals cal destacar la construcció de carreteres i línies fèrries.

Així mateix, treballa en l'eliminació de les barreres aranzelàries.

El 1992 s'acordà la fundació d'un banc propi de desenvolupament i inversió amb seu a Istanbul.

Organització de la Conferència Islàmica (OCI)

Constituïda formalment el maig del 1971 per decisió de la Cimera de Caps d'Estat musulmans de

Rabat (Marroc) del setembre de 1969.

Seu: Jeddah (Aràbia Saudita).

Membres: 54 estats de població majoritàriament musulmana. Palestina també és membre de ple dret. La República Turca del Nord de Xipre té la condició d'observador.

Activitats: promou la solidaritat islàmica i la cooperació econòmica, social, cultural i religiosa entre els estats membres. També coordina esforços per la seguretat dels Sants Llocs i l'ajut al poble palestí en la seva lluita d'alliberament nacional. Cooperava amb les Nacions Unides en l'assistència a les comunitats musulmanes afectades per guerres i desastres naturals.

Organització per a la Seguretat i Cooperació a Europa (OSCE)

L'OSCE és la institucionalització de l'antic procés CSCE (Conferència de Seguretat i Cooperació a

Europa) iniciat el 1973 com a instància de col·laboració i diàleg entre l'Est i l'Oest d'Europa. El 1992, la CSCE es dota d'òrgans permanents i el 1994, a la Cimera de Budapest, canvia definitivament de nom.

Seu: Viena (Àustria).

Membres: 55 estats, incloent-hi els EUA, Canadà, la Federació Russa i les altres exrepúbliques soviètiques.

Activitats: els seus objectius, recollits a l'Acta Final d'Hèlsinki del 1975, de forma genèrica es poden formular de la manera següent: el manteniment de la seguretat a Europa, el respecte als Drets Humans i la cooperació, entre d'altres, en l'àmbit humanitari. Els últims anys s'ha especialitzat en la supervisió de les eleccions democràtiques i els acords de pau a Bòsnia i Hercegovina, així com la mediació en diferents conflictes regionals (Nagorno-Karabakh, Txetxènia, Macedònia o Kosovo).

Organització del Tractat de l'Atlàntic Nord (OTAN)

Neix el 1949 com a associació militar i defensiva dins del marc de la confrontació bipolar.

Seu: Brussel·les (Bèlgica).

Membres: 19 estats. Turquia s'integrà el 1952.

Activitats: després de la caiguda del mur de Berlín, l'OTAN es planteja nous reptes en matèria de seguretat i adopta un nou concepte estratègic a la Declaració de Roma del 1991. L'OTAN pretén mantenir la capacitat defensiva global –alhora que es redueix l'armament nuclear– i reafirmar el vincle transatlàntic.

L'adaptació al nou context internacional de seguretat provoca un procés d'obertura envers els antics adversaris del Pacte de Varsòvia. El desembre del 1991 es crea el Consell de Cooperació de l'Atlàntic Nord (CCAN) per acollir aquest països.

El maig de l'any 1997, el CCAN és substituït pel Consell d'Associació Euroatlàntic (EAPC), el qual engloba també altres membres de l'OSCE que ja pertanyien a l'Associació per la pau. Aquest procés culmina amb l'adhesió d'alguns països de l'Europa Central i Oriental: Rep. Txeca, Hongria i Polònia.

Altres organitzacions

Unió Europea (UE)

Acord d'associació amb Turquia

Turquia i la Comunitat Europea signen un Acord d'Associació (Acord d'Ankara) el setembre de

l'any 1963, que comença a ser efectiu el desembre del 1964. Aquest acord bàsicament suposa la preferència en la importació de productes agrícoles turcs i la convergència en tres fases de les polítiques econòmiques i socials. La possibilitat d'adhesió futura a la UE queda contemplada al preàmbul i a l'article 28 de l'Acord. El 1973 l'acord s'estén als productes industrials. L'ajuda financera és suspesa després del cop militar del setembre del 1980 i represa el setembre de l'any 1986.

L'abril del 1987, Turquia demana formalment la seva integració a la Comunitat Econòmica Europea. De llavors ençà, la negativa a l'adhesió es justifica mitjançant la necessitat de reestructurar l'economia turca, millorar el respecte als Drets Humans i harmonitzar les seves relacions amb Grècia. De fet, un gran problema de cara a l'adhesió és l'oposició frontal de Grècia a què es produeixi i que queda palesa en el constant rebuig per part d'aquest país a l'aprovació d'ajuts econòmics de la UE a Turquia.

El Consell Europeu de Luxemburg (12 i 13 de desembre del 1997), tot i que confirma l'eleccibilitat de Turquia i el fet que li siguin aplicats els mateixos criteris que als altres candidats, aplaça *sine die* la possibilitat d'incorporació.

En paral·lel, el Consell acorda establir anualment una Conferència Europea que serveixi de fòrum de consulta política entre la UE i els altres membres candidats, Turquia inclosa. En la primera d'aquestes reunions, el 4 de març del 1988, la Comissió presenta una sèrie de propostes que mostren la voluntat de preparar Turquia per a l'adhesió, que són ratificades pel Consell Europeu de Cardiff el 5 de juny del 1998.

A l'octubre del 1999 la Comissió Europea proposa una nova estratègia respecte Turquia: que aquest país rebi l'estatut d'Estat candidat a l'adhesió, encara que de moment l'obertura de negociacions seguirà congelada. La proposta ha de ser ratificada pels Quinze a la cimera ordinària del desembre a Hèlsinki. Per aquesta iniciativa Turquia aconseguirà el suport polític de ser ja candidat, però a la pràctica la seva situació no canvia.

Unió Duanera amb Turquia

El març del 1995, i com a desenvolupament de l'Acord d'Associació, es pacta la Unió Duanera que entra en vigor el primer de gener del 1996.

Unió Europea Occidental (UEO)

Establerta l'octubre del 1954 a partir del Pacte de Brussel·les signat el 1948, la

UEO és una organització intergovernamental per a la cooperació europea en l'àmbit de la defensa i la seguretat.

Seu: Brussel·les (Bèlgica).

Membres: 10 membres de ple dret: Alemanya, Bèlgica, Espanya, França, Grècia, Itàlia, Luxemburg, Països Baixos, Portugal i Regne Unit. La resta d'estats membres de la Unió Europea són observadors.

Des del novembre del 1992, Islàndia, Noruega i Turquia són membres associats, als quals s'han afegit (el març del 1999) Polònia, Hongria i la Rep. Txeca i els és permès de participar plenament en les activitats de la UEO.

Com a *partners* associats hi ha: Bulgària, Estònia, Letònia, Lituània, Romania, Eslovàquia i Eslovènia. Total: 28 estats.

Activitats: la UEO, segons el Tractat de Maastricht, elabora i executa les decisions i accions relatives a la política de defensa de la Unió Europea. Malgrat això, també és un instrument de reforç del pilar europeu de l'OTAN, la qual cosa supedita la UEO a l'OTAN i limita les seves accions a les denominades "tasques de Petersberg" (accions de restabliment i consolidació de la pau, gestió de crisi i protecció de les accions humanitàries).

dCIDOB 72. Turquia.

Conflictes actuals i potencials de Turquia.

Conflictes actuals i potencials de Turquia

La història i la posició geoestratègica de Turquia potser són les dues claus per a comprendre el panorama de conflictes actuals i potencials que afecten aquest país. Un primer grup de problemes és el derivat de l'enfrontament grecoturc, hereu en bona mesura dels efectes de la desintegració de l'imperi Otomà. Tot i que ambdós països pertanyen a l'OTAN, organització que ha fet de mitjançera en diverses ocasions, anualment es produeixen xocs ocasionals que accentuen la tensió mútua. A més dels problemes analitzats tot seguit –Xipre i l'Egeu–, existeix una rivalitat regional al Mediterrani Oriental i a l'àrea dels Balcans, així com un problema amb la minoria d'origen turc de la Tràcia Occidental, un tema menor en les difícils relacions entre ambdós països.

En segon lloc, el passat otomà també gravita sobre les relacions amb els seus veïns àrabs, especialment difícils pel que fa al cas de Síria per la disputa respecte al *sandjak* d'Alexandreta (Iskenderun) –cedit per França a Turquia el 1939– i pel tema kurd. La política turca de cerca d'aliats a la zona no ha contribuït pas a millorar aquesta relació: l'acord militar Turquia-Israel, fet públic l'abril del 1996, el qual permet a Israel fer servir les bases turques per l'entrenament de les seves forces aèries, ha estat objecte de crítiques irades per part dels països àrabs i per la resta de països de l'Organització de la Conferència Islàmica.

En tercer lloc, Turquia es troba en una regió políticament inestable, sent fronterera de l'Orient Mitjà i de les exrepúbliques soviètiques. Tant el problema de la seguretat energètica com el del disseny polític futur de la regió fan del país una peça central del joc global jugat per les grans potències. A l'últim, els problemes interns –especialment el kurd– i econòmics, així com el dèficit democràtic han produït un allunyament entre Turquia i els països europeus –la Unió Europea– els resultats del qual són difícilment avaluable.

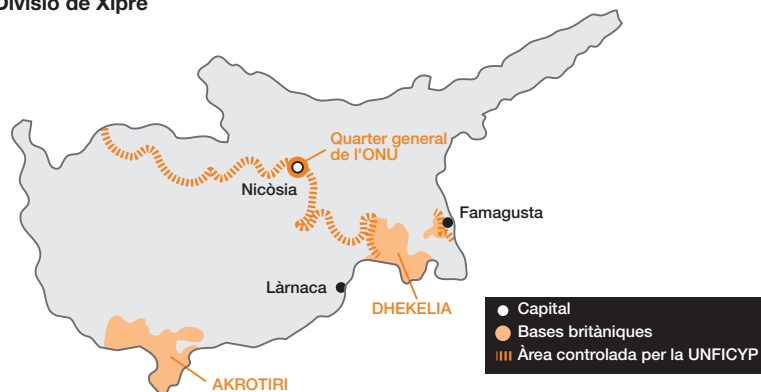
Últimament sembla que algunes coses estan canviant, com les declaracions de bones intencions que s'han produït per part dels dirigents grecs i turcs (sobretot després dels terratrèmols que ambdós països han patit l'agost de 1999) i el manifest interès per part de la UE, i el Govern grec, per tornar a parlar de la integració de Turquia.

El tema de Xipre

La independència de Xipre es materialitza l'agost del 1960, després d'un acord signat l'any anterior a Zuric i Londres entre Grècia, Turquia, el Regne Unit i les dues comunitats (grecoxipriota i turcoxipriota) de l'illa. La Constitució del 1960 de la República de Xipre estableix un repartiment de les altes institucions de l'Estat segons línies comunitàries: el president seria grecoxipriota i el vicepresident turcoxipriota, sent cadascun d'ells elegit per la seva pròpia comunitat. President i vicepresident tenen dret respectiu de vet sobre les decisions que afectin la política exterior i de defensa. Al Govern i al poder legislatiu, el percentatge de distribució de poder es realitza sobre la base del 70% per als grecoxipriotes i el 30% per als turcoxipriotes, divisió realitzada segons els resultats dels cens del 1960 (77% de grecoxipriotes al sud de l'illa, i 18% de turcoxipriotes al nord).

Les tensions entre les comunitats s'aguditzen a partir del 1963, quan els grecoxipriotes, insatisfets amb el repartiment de poder, proposen modificar la Constitució i declaren l'*enosi* –unió amb Grècia– objectiu prioritari. El conflicte armat entre ambdues comunitats esclata i el 1964 s'assoleix un alto el foc que possibilita el desplegament de la Força de Manteniment de la Pau de l'ONU a Xipre (UNFICYP) a la línia verda divisòria entre ambdues comunitats. Els respectius cops militars a Grècia i a Turquia precipitaren una segona escalada del conflicte. El 1974 la Guàrdia Nacional Xipriota, amb el suport de la junta militar grega, protagonitza un cop d'Estat contra el president xipriota Makàrios. Tot seguit es produeix la intervenció turca i l'ocupació d'un 37% del territori de l'illa. Els turcoxipriotes declaren l'any següent la independència, i el nou *Estat* és rebatejat el 1983 com a República Turca del Nord de Xipre, la qual només és reconeguda per Turquia. El 1992, i amb la mediació de les Nacions Unides, s'inicien converses entre ambdues comunitats amb l'objectiu d'assolir una solució al conflicte, el qual encara provoca episodis armats ocasionals. Aquestes converses no donen cap resultat substancial. Per contra, les postures semblen estar més allunyades que mai. El 1994 és signat un acord de defensa mútua entre Grècia i la República de Xipre, segons el qual Xipre queda incorporada

Divisió de Xipre

* Redacció Fundació CIDOB

Font: Fundació CIDOB (1998) *Anuario internacional CIDOB 1997*. Barcelona: Fundació CIDOB.

a l'esfera d'interessos defensius grecs. Aquest pacte contribueix decisivament a la militarització de la zona. A més, des que la Unió Europea anuncia la seva disponibilitat a integrar Xipre, Turquia ha endurit la seva postura en relació amb el conflicte.

Els problemes del mar Egeu

L'enfrontament entre Grècia i Turquia pel domini del mar Egeu té els seus orígens en el resultat de la Primera Guerra Mundial. Segons els acords de les potències guanyadores (Tractat de Sèvres), l'Egeu es divideix entre el Regne Unit (el qual es reserva el control dels estrets turcs i de Xipre), Grècia (vàries illes davant les costes turques i l'àrea d'Izmir) i Itàlia (les illes del Dodecanès). Després de la guerra greco-turca de 1920-1923 i la subsegüent derrota grega, Turquia força la negociació del Tractat de Lausana, pel qual recupera l'àrea d'Izmir, però Grècia reté el control de les illes, control que es veu reforçat quan, segons la Pau de París del 1947, el Dodecanès quedí també sota el seu control. De les més de 2.400 illes de l'Egeu, 2.383 són gregues i només 60 són turques.

En l'actualitat, el contenciós entre ambdós països es centra en els següents temes: 1) l'extensió de la plataforma continental de les illes gregues properes a la costa turca; 2) les aigües territorials d'aquestes illes; 3) la delimitació de l'espai aeri d'ambdós països sobre el mar Egeu; i 4) les fortificacions militars d'algunes illes. Pel que fa al punt 1, la posició turca es centra en la negativa a acceptar un dels punts del Tractat de Nacions Unides sobre la Llei del Mar del 1994 (UNCLOS) –ratificat pel país el 1995– on es diu que les illes tenen plataforma continental. El Govern turc sosté que cal traçar una línia a la part central del mar Egeu que delimiti ambdues plataformes continentals. Els dos països disputen els drets de prospecció petroliera i de minerals a l'àrea. Pel que fa al punt 2, Turquia accepta el límit legal d'aigües territorials en 12 milles nàutiques, però fa una excepció

en el cas grec, doncs considera *casus belli* el fet que Grècia utilitzi el seu dret, ja que així limita la llibertat de navegació de les naus turques. Grècia afirma que el tema no és polític i que només es tracta d'una disputa legal que ha de resoldre la Cort Internacional de Justícia. Respecte al punt 3, Grècia estengué el 1931 el seu espai aeri a 10 milles, una decisió rebutjada per Turquia, que n'accepta només 6. Pel que fa al punt 4, les illes de Lemnos i Samotràcia (Grècia) i Gökçeada i Bozcaada (Turquia) foren desmilitaritzades després de la signatura del Tractat de Lausana (1923) i per la Convenció de Montreaux (1936). Tot i això, la cadena d'amenaçes mútues transforma les illes en una zona àltalement militaritzada: Grè-

L'Egeu

cia ha fortificat les illes i, com a resposta, Turquia manté desplegat el seu Quart Exèrcit a la zona d'Izmir i Mersina, en front de les illes gregues. Aquesta situació és extensible també al Dodecanès, on Grècia no respecta les restriccions militars, i a les illes gregues de Lesbos, Quios, Samos i Nikària, on el Tractat de Lausana prohibia construir arsenals i fortificacions i realitzar vols militars.

El conflicte kurd

El poble kurd es troba dispers per diversos països de l'Orient Mitjà (Síria, l'Iraq i l'Iran), però a Turquia és on hi habita el major percentatge (segons algunes estimacions, la meitat dels 20 milions de kurds), concentrats principalment a la regió sud-oriental. Després de la Primera Guerra Mundial, es frustraren les aspiracions kurdes de crear el seu propi Estat: encara que el Tractat de Sèvres preveia la creació d'un Estat kurd, el posterior Tractat de Lausana anul·la aquesta possibilitat. Així, els kurds, repartits entre Turquia, Síria, l'Iraq i l'Iran, veuen anul·lats els seus drets d'autodeterminació i negada llur condició de minoria en un país com Turquia que, per definició des de la seva recreació els anys vint, nega l'existència de les mateixes. La causa kurd no suscita simpaties entre les potències internacionals, en bona mesura per la descoberta d'importants jaciments petrolers a la regió.

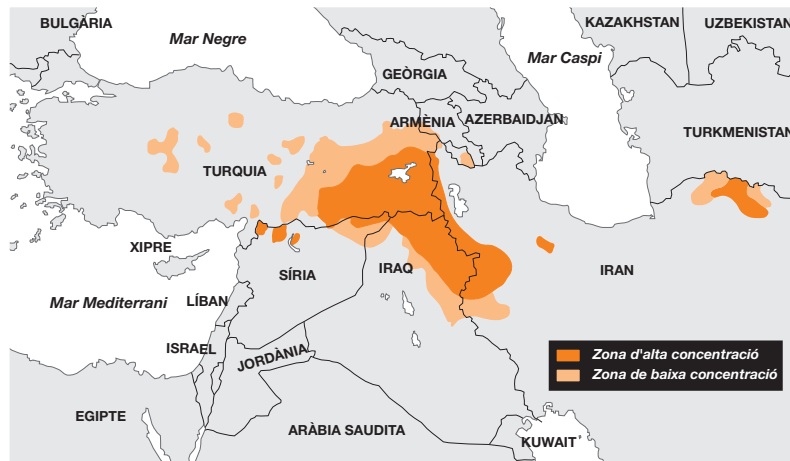
Als anys vint comencen les revoltes armades a la zona del Kurdistan. Al llarg de diverses dècades la lluita kurda (guerrilles molt fragmentades amb forta fidelitat tribal) es concentra al nord de l'Iraq i de l'Iraq (Kurdistan Sud), des d'on assetgen els respectius governs, capitalitzant la rivalitat regional que els enfronta.

La formació del Partit dels Treballadors del Kurdistan (PKK) de Turquia coincideix amb el cop d'Estat del 1980. La repressió de la població kurda no fa més que encoratjar la seva consolidació a l'interior i la creació d'una xarxa de suport a Europa. A les darreries de la dècada dels vuitanta i finalitzada la guerra entre l'Iran i l'Iraq el 1988, les guerrilles del PKK, afavorides per la permissivitat del Govern iraquí respecte a la permeabilitat de la seva frontera nord, comencen ofensives contra les forces armades turques, la qual cosa inicia una guerra no declarada i encara no conclou. El Govern de Turquia ha mantingut una política dura, basada en la pressió militar sobre les guerrilles i la repressió de la població kurda, mitjançant desplaçaments forçats i l'evacuació de centenars de pobles, amb la finalitat d'impedir el suport logístic al PKK. Des de l'abril del 1991, i com a resultat de la guerra del Golf, quan els EUA, el Regne Unit i França imposen a l'Iraq una zona d'exclusió aèria al nord del paral·lel 36 amb la finalitat de protegir la població kurda de l'Iraq, Turquia realitza diverses vegades, amb l'ajut dels kurds peshmergues d'Iraq, incursions militars continuades contra les posicions del PKK a territori iraquí. La situació genera tensions entre Turquia i el Govern iraquí per causa de les constants violacions de la frontera entre ambdós països.

El tema kurd tampoc no contribueix a la millora de les relacions entre Turquia i Síria, països que mantenen unes relacions poc fluïdes. Turquia acusa Síria d'allotjar i protegir els comandaments del PKK i de permetre a les milícies entrenar en algunes bases a la vall de la Beqaa, al Líban.

Però des de la detenció a Kenya del dirigent del PKK, Abdullah Öcalan, en una obscura operació el febrer del 1999

Població kurda

Font: Fundació CIDOB (1998). Anuario internacional CIDOB 1997. Barcelona: Fundació CIDOB.

(actualment jutjat i condemnat a mort) per part de les autoritats turques, aquest tema ha deixat de ser punt de la discòrdia entre ambdós països.

Turquia i la política de l'aigua

Turquia contribueix amb entre el 88% i el 98% del cabal de l'Eufrates i prop del 50% del Tigris, dos rius que són les principals fonts d'aigua de Síria i l'Iraq. Aquesta manifesta situació de dependència es veu agreujada pel rebuig turc a signar un acord formal tripartit sobre la gestió de l'aigua. A més, els tres països estan immersos en programes de desenvolupament agrícola i en la potenciació del regadiu. Més del 75% de l'aigua és destinada a l'agricultura. Malgrat que la utilització dels recursos hídrics en altres sectors seria més eficient econòmicament, la recerca de l'autosuficiència i de la seguretat alimentària, potenciada per l'exemple de l'embargament a l'Iraq després de la guerra del Golf, desvia l'aigua cap a la producció d'aliments.

L'ús polític de l'aigua i la seva gestió unilateral, a més de ser un nou factor d'ineficiència, suscita nous conflictes en una zona ja plena de tensió. La política desenvolupadora de Turquia al sud-est d'Anatòlia amb el GAP (Guneydogu Anadolu Projesi- Projecte del Sud-est d'Anatòlia) pot modificar força les relacions de Turquia amb Síria i l'Iraq.

El GAP és el principal projecte de desenvolupament de les últimes dècades a Turquia. El projecte del Sud-est d'Anatòlia afecta sis províncies: Adiyaman, Diyarbakir, Gaziantep, Mardin, Siirt i Sanlıurfa. Aquesta regió, amb una renda per càpita del 40% de la mitjana nacional, una taxa de creixement demogràfic natural més elevada i una economia basada principalment en l'agricultura, està poblada en la seva major

part per kurds. El desenvolupament del sud-est d'Anatòlia mira de ser una resposta econòmica a les demandes polítiques de la població kurda. La intenció del Govern turc és transformar aquesta regió en una zona exportadora d'aliments tant a l'Orient Mitjà com a la Comunitat d'Estats Independents (CEI), creant llocs de treball i millorant el nivell de vida dels kurds. Un altre objectiu del projecte és disminuir la dependència energètica de Turquia amb el desenvolupament dels recursos hidroelèctrics.

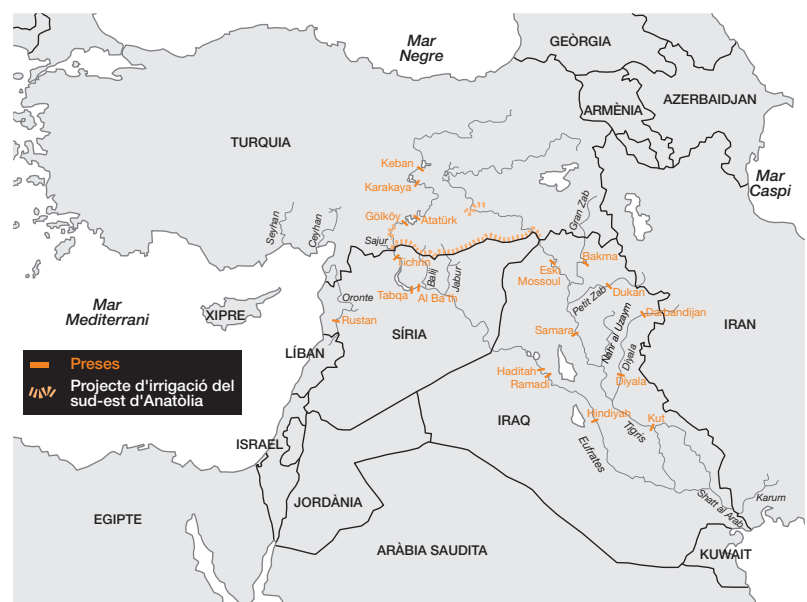
El projecte del GAP és monumental, comprèn la combinació de 25 sistemes de regadiu, 22 embassaments i 19 centrals hidroelèctriques que hauran d'augmentar la producció energètica del país en un 70-80%. El regadiu s'estendrà a més d'un milió i mig d'hectàries.

El desenvolupament del GAP és lent per raó de la seva envergadura i a les dificultats de finançament, la qual ha d'ésser turca en gairebé la seva major part, ja que el Banc Mundial no coopera si no existeix un acord previ entre els estats de la conca sobre el repartiment de l'aigua. El cost total estimat del projecte és de 21.000 milions de dòlars, encara que pot pujar fins als 30.000 milions, i la inversió actual del Govern és de 1,5 milions de dòlars al dia, la qual cosa repercuteix en l'alta inflació que sofreix Turquia.

Els efectes d'aquest projecte per a Síria i l'Iraq es manifesten el gener del 1990, quan Turquia tanca el flux de l'Eufrates amb la intenció de facilitar l'ompliment de la presa d'Atatürk, la qual cosa provoca queixes dels països afectats. Quan el projecte conclouï –l'any 2010, segons les previsions–, el cabal de l'Eufrates pot veure's reduït entre el 30-50% del seu volum, per raó principalment del regadiu i en un 10% per l'evaporació. El cabal del Tigris a la seva sortida de Turquia també es veurà reduït en uns 6 km³ l'any. A més, tant Síria com l'Iraq temen les conseqüències que pot tenir el GAP en la qualitat de l'aigua, un problema que actualment ja és preocupant i que es veurà agreujat per una major concentració de pesticides, fertilitzants i sals minerals.

La gestió dels recursos hídrics a Turquia i la seva influència en les relacions amb els països veïns sempre han estat part de la política regional turca i han evolucionat amb ella. D'una banda, en les relacions amb Síria i l'Iraq pel repartiment de l'aigua de l'Eufrates i el Tigris, emparant-se en el buit jurídic

Les conques dels rius Tigris i Eufrates

Font: Maghreb-Machrek, 138/92, i de The Eastern Mediterranean, UEO, 1995. Elaboració: Fundació CIDOB.

internacional que regna en aquesta matèria, Turquia sempre ha defensat la sobirania sobre els seus recursos hídrics. La negativa del Govern d'Ankara a signar tractats internacionals sobre els rius amb Síria i l'Iraq (només existeix un protocol negociat amb Damasc el 1987 que garanteix un cabal de 500 m³ per segon a l'Eufrates) no impedeix certa col·laboració tècnica que suavitzava el conflicte per l'aigua.

Als problemes amb els rius Tigris i Eufrates ha d'afegir-se el del riu Orontes. El gairebé total monopoli sirí (un 90%) sobre el seu cabal ha reduït substancialment el subministrament d'aigua a la província turca de Hatay (Alexandreta), situació que afegeix tensió addicional a les relacions entre ambdós països.

Turquia i els hidrocarburs del mar Caspi i dels països de l'Àsia Central

Segons les estimacions més recents, la regió del mar Caspi i de l'Àsia Central ocupa el tercer lloc mundial en reserves de petroli i gas natural, després del golf Pèrsic i Sibèria. Les concentracions més grans es troben al Kazakhstan i l'Azerbaidjan, però també existeixen reserves importants a Geòrgia, l'Uzbekistan, Armènia i el Turkmenistan.

Una vegada desapareguda la Unió Soviètica, aquesta situació no podia deixar de suscitar l'interès de les grans companyies de petroli amb l'objectiu de fer-se amb una participació dels contractes d'explotació i comercialització dels hidrocarburs. Són principalment empreses nord-americanes (Exxon, Amoco) i, en segon lloc, les britàniques (British Petroleum) les que estan assolint una major quota: la situació pot ésser millor il·lustrada amb l'anomenat "Contracte del Segle" signat el 1994, que donà lloc a la creació de l'Azerbaidjan International Operating Company. L'empresa estatal àzeri de petrolis SOCAR controla un 10%, mentre que les empreses nord-americanes i britàniques participen en un 40% i un 19% respectivament.

Les rutes d'exportació són tant importants com els contractes. En l'actualitat, transcorren per territori rus, però molts països exportadors i consumidors no desitgen dependre exclusivament de la bona voluntat de la Federació Russa. Les rutes alternatives són diverses: 1) negociar la sortida cap a territori xinès; 2) intentar una ruta cap a l'Afganistan o l'Índia; 3) construir una via cap a Bulgària i Grècia, amb sortida al Mediterrani; 4) transportar els hidrocarburs cap a Geòrgia i, donat que el transport pel mar Negre sembla poc aconsellable pels riscos de contaminació en cas d'accident, creuar el territori turc cap al port mediterrani de Ceyhan; 5) construir un oleo-

ducte des de la regió del mar Caspi cap a Turquia, creuant territori iranià. Encara que aquestes rutes no s'exclouen entre si, no tots els projectes són versemblants a curt termini. La ruta cap a Xina es troba molt allunyada dels principals consumidors i suposa un control xinès sobre l'accés als recursos, semblant al que té la Federació Russa actualment. La situació de guerra civil inacabada a l'Afganistan i el conflicte indopakistanès poden afectar negativament l'altra ruta asiàtica. La ruta grecobúlgara depèn de Rússia. Així, la crucial importància de Turquia en el tema dels hidrocarburs –petroli i gas natural– deriva de la seva estratègica posició, que fa del país un territori de pas obligat pels oleoductes o gasoductes cap als països més desenvolupats. Aquesta eventualitat permet a Turquia estrènyer lligams amb els països de l'Àsia Central –pobles turcomans– i revaloritzar el seu paper com a contribuïdor a la seguretat Occidental, seguretat energètica en aquest cas. No obstant això, existeixen dos problemes addicionals encara sense solució: d'una banda, qualsevol oleoducte procedent del mar Caspi i que hagi de creuar Turquia ha de travessar per força territori kurd, una zona on el conflicte armat no ajuda precisament a garantir la seguretat de la ruta; d'altra banda, tota la zona del Caspi és altament inestable, tant a nivell de política interna com en el context regional. n

dCIDOB 72. Turquia.

L'espai migratori turc.

L'espai migratori turc

El cicle migratori turc compta amb una curta història, de només 30 anys. A diferència d'altres nacions amb passat colonial, Turquia no conegué l'emigració dels seus nacionals fins la dècada dels seixanta. Però, malgrat el poc temps transcorregut, el cicle migratori turc ha crescut amb rapidesa, exhibint una gran capacitat per diversificar i expandir els seus fluxos en diferents direccions i destinacions. La rellevància d'aquests corrents migratoris pel sistema social, polític i econòmic turc (amb més de tres milions d'emigrants regulars el 1999) s'incorpora dins de la seva estratègia d'aproximació a Occident. La participació de Turquia als fòrums europeus –membre de l'OCDE, l'OTAN, el Consell d'Europa i candidat a la UE– fan d'aquest país un dels *partenaires* privilegiats per als països occidentals.

El cicle migratori turc es desenvolupa en tres etapes ben definides

1. La primera etapa s'inicia entre el 1958 i el 1961 amb la tramesa a Alemanya d'un contingent de treballadors en règim de formació professional. De llavors ençà es signen una sèrie d'acords de mà d'obra entre Turquia i d'altres països europeus. El primer d'ells és amb Alemanya (octubre del 1961), seguit del d'Àustria (maig del 1964), França (abril del 1966), Suècia (març del 1967) i Austràlia (octubre del 1967). El propi Govern turc veia amb molt bons ulls aquesta emigració, que contribuïa a pal·liar els efectes de l'atur i que, amb el temps, es convertiria en una font d'ingressos de divises. Les xifres de l'emigració augmenten espectacularment al llarg d'aquest període: Alemanya, que des d'aquell moment es configura com la destinació predilecta de l'emigració turca, passa de tenir 22.065 turcs al seu territori el 1963 a 615.827 el 1973. França, que alberga 1.500 treballadors turcs el 1961, passa a tenir 60.000 el 1972. No obstant això, de manera semblant a d'altres fluxos migratoris, la crisi econòmica i el subsegüent tancament de fronteres acaba amb aquest model d'emigració.

Aquest informe ha estat elaborat per l'equip de treball de la Fundació CIDOB i publicat a l'*Anuari internacional CIDOB 1997*, edició 1998.

2. La següent etapa s'inicia amb les conseqüències directes d'aquesta crisi. Paradoxalment, el tancament de fronteres suposa la duplicació de la presència turca a Europa, així com la seva transformació qualitativa. Mitjançant la reagrupació familiar el cicle migratori turc a Europa s'estabilitza, alhora que la presència de dones i nens augmenta considerablement. Com a exemple, el 1983, del total de 1.552.328 emigrants turcs a Alemanya, 625.700 eren nens-adolescents (de 0 a 18 anys), 386.116 dones i 542.512 homes. En aquesta etapa es produeix una reorientació del cicle migratori turc que, per raó de les restriccions d'entrada a Europa, cerca als països àrabs una nova destinació cap on emigrar. Des de finals dels anys setanta, comença a créixer aquest nou corrent, dirigint-se preferentment cap a països com l'Àrab Saudita o Líbia (126.000 i 80.000, respectivament, el 1983).

3. La tercera etapa s'obre un cop acabat el conflicte del golf Pèrsic del 1990 que transformà substancialment el panorama migratori de la regió. La presència turca en alguns països àrabs és vista amb recel després del suport que mostrà el Govern d'Ankara al bloc Occidental i, per això, molts treballadors turcs són repatriats. Alhora, l'emigració cap a Europa prossegueix per l'únic camí de la reagrupació familiar i de la demanda d'asil polític, a més, evidentment, d'altres procediments d'entrada il·legal. L'obertura cap altres horitzons migratoris que suposa la dissolució del territori soviètic contribueix encara més a diversificar aquest cicle migratori que, gràcies a aquesta transició a l'Est, contempla com, a més, l'antic territori soviètic esdevé focus d'emigració. Poblacions culturalment o lingüísticament emparentades d'aquesta regió es desplacen cap a Turquia al llarg de tot el segle, però és des d'aquest moment quan els fluxos es fan més importants. El paper central que ha de jugar Turquia dins de la nova estratègia de la regió té molt a veure amb el futur dels fluxos migratoris que rebrà.

Cicle migratori turc

Diversitat, extensió i persistència serien els tres atributs que podrien aplicar-se al cicle migratori turc. Diverses són les formes que adopta la presència turca: com a instal·lació d'importants colònies (a Alemanya), formant petits grups (com

a París), en espais considerats de trànsit, que poden en el futur convertir-se en espais d'instal·lació (Itàlia, Grècia) o participant en els fluids corrents migratoris que caracteritzen l'Europa Oriental. L'extensió de la presència turca comprèn el continent europeu i part de l'asiàtic; l'estratègica posició de Turquia al Mediterrani facilita sens dubte aquest trànsit. Encara que en menor mesura, cal citar la presència turca a Austràlia (prop de 100.000 emigrants) i als EUA, encara que en aquest cas es tracta d'una emigració altament qualificada o de *brain-drain*.

La persistència a mantenir els fluxos malgrat les barreres i dificultats que es presenten és el principi base que defineix la importància de l'emigració turca. La capacitat de reorientar el seu destí, sortejant les restriccions a la seva mobilitat, es fa patent al llarg de la història recent. El tancament de les fronteres europees porta els turcs a emigrar als països àrabs; la dissolució de l'URSS obre novament el camí cap altres regions turcòfones. Canvis d'estratègia, però sempre mantenint viva la circulació migratòria.

D'altra banda, cal destacar el fort desenvolupament de xarxes il·legals d'emigració, que funcionen activament introduint emigrants clandestins a través de les fronteres europees. Sòlidament estructurades, aquestes xarxes es mantenen en la mesura que proporcionen la mà d'obra demandada pels sectors productius deficitaris o que necessiten baixa qualificació a Europa. El conflicte de l'ex-lugoslàvia ha influït negativament en aquest tràfic clandestí, ja que a través dels Balcans s'encarilava bona part d'aquests fluxos paral·lels. En l'actualitat, aquests es dirigeixen cap altres espais que són considerats de trànsit (Polònia, Txèquia i Eslovàquia, Hongria), on és senzill entrar i romandre un període de temps, esperant la possibilitat de poder creuar les fronteres comunitàries.

En l'actualitat, el cicle migratori turc manté la seva vitalitat. Es calcula que es produeixen prop de quatre milions de desplaçaments anuals entre Turquia i els països de destinació, i viceversa. Aquests desplaçaments són més importants durant el període estival.

Fins no fa pas gaire la demanda del reconeixement de la condició d'asil polític era una altra possible manera d'entrar a Europa –especialment a Alemanya–. No obstant això, després de la unificació de criteris en aquesta matèria acordada a la

Conferència de Dublín del 1990, la concessió d'aquesta categoria a nacionals turcs es fa cada cop més difícil. D'altra banda, raons de tipus polític tampoc no permeten als turcs ser reconeguts com a asilats, ja que així es compromet el Govern d'Ankara. La minoria kurda seria la més perjudicada per aquesta mesura política. Segons dades de l'Institut Kurde a París, hom estima que a Occident (Europa -preferentment Alemanya-, els EUA i Canadà) viuen entre 400.000 i 600.000 kurds. Altres xifres consideren que només a Alemanya la diàspora kurda suma 500.000 persones.

Com passa a la majoria dels països emissors d'emigració, les remeses de diners que envien els treballadors des de l'estranger tenen un paper crucial dins del sistema econòmic del país.

A més, cal fer una referència al desenvolupament d'un empresariat industrial i comercial a l'interior de la comunitat turca a Europa, la qual cosa mostra el seu grau d'estabilització i assentament. La formació de xarxes econòmiques que relacionen Europa amb Turquia és fruit de l'acció intermediària d'aquests agents econòmics individuals, el número dels quals comença a ser important: a Alemanya, on es concentra la majoria d'aquest empresariat, s'arriba a una xifra de prop de 40.000 persones, les quals empren d'altres 150.000.

Des del punt de vista associatiu, la comunitat turca presenta singularitats pròpies. A diferència d'altres migracions, com ara les magribines a França, els turcs, quan arriben a Europa, no troben llaços que els lliguin a les societats de destinació en el passat. D'una banda, això pot semblar un avantatge, ja que no existeixen comptes pendants entre uns i altres. Però, d'altra banda, això dificulta considerablement la relació amb el context social.

El paper de l'Estat turc és fonamental per entendre la configuració associativa de la comunitat immigrada turca. Al llarg dels primers anys del cicle migratori cap a Europa, aquest no exerceix una gran influència sobre les comunitats. Aquest fet, així com la progressiva estabilització

Turcs que viuen fora del seu país (1999)

Països	Població	Països	Població
Alemanya	2.200.000	Itàlia	15.000
Àrabia Saudita	130.000	Jordània	1.600
Austràlia	60.000	Kuwait	3.500
Àustria	150.000	Libia	6.000
Bèlgica	85.000	Noruega	10.000
Canadà	35.000	Països Baixos	285.000
CEI	55.000	Regne Unit	80.000
Dinamarca	36.000	República turca del Nord de Xipre	6.500
Espanya	850	Suècia	36.000
EUA	135.000	Suïssa	80.000
Finlàndia	2.000	Altres països	1.700
França	275.000	TOTAL	3.709.150
Israel	20.000		

Font: www.mfa.gov.tr

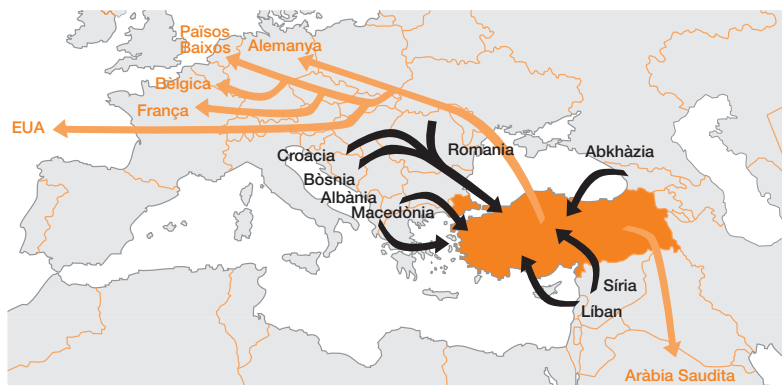
que afecta aquest cicle migratori, afavoreix l'aparició de forces polítiques, en aquest context, que fins aquell moment són minoritàries a la societat d'origen. Totes aquelles forces polítiques que no poden expressar lliurement llurs idees a Turquia (radicals de dreta i esquerra, militants islamistes i nacionalistes kurds), veuen en l'emigració una possibilitat real de desenvolupar llurs activitats polítiques. La intervenció de l'Estat té lloc quan els principals grups i federacions polítiques ja són presents a Europa. De llavors ençà –i coincidint amb el cop militar del 1980–, l'Estat decideix intervenir en el context migratori, especialment en el terreny religiós. Aquest és un fet com a mínim paradoxal, per a un Estat que es defineix com a laic. La seva implantació es duu a terme directament des del propi Departament d'Afers Religiosos turc (Diyanet Islari Baskanligi), que crea diferents delegacions locals, les DITIB (Diyanet Islari Türk-Islam Birligi), que són les encarregades d'obrir i controlar noves mesquites, així com de proporcionar llur personal religiós necessari. Amb aquest objectiu, l'Estat compta més d'una vegada amb subvencions concedides per grans organitzacions saudites, com ara la Rabitat al-Alam al-Islami (Lliga Islàmica Mundial). No obstant això, aquest intent de capitalitzar la vida associativa musulmana no

aconsegueix el control de l'àmbit religiós musulmà a l'estranger, repartit entre organitzacions musulmanes com ara la Milli Görüs o la Süleymanciyya (aquesta última d'inspiració sùfi).

Tot i la importància de la diàspora turca, cal no oblidar que Turquia també ha estat històricament terra receptora de fluxos migratoris, i encara ho continua sent. Segons dades de Nacions Unides del 1995, s'estima que 15.000 refugiats bosnians i altres 30.000 abkhasos arriben a Turquia fugint dels conflictes que pateixen llurs països d'origen. A més, i com que l'Estat turc no imposa restriccions de visats d'entrada a nacionals de països veïns (com ara Romania, Croàcia, Albània o Macedònia), això afavoreix l'entrada al país, mitjançant un visat turístic de tres mesos, de mà d'obra que busca col·locació, principalment il·legal. D'altra banda, l'existència a Turquia d'importantes comunitats d'origen balcànic i d'altres regions properes, no fa sinó afavorir aquests fluxos. L'extensió d'aquestes comunitats és difícil d'establir, ja que en el cens oficial no s'especifica l'origen d'aquelles que es defineixen culturalment com a no turques. No obstant això, algunes fonts estimen que, per exemple, les comunitats d'origen balcànic a Turquia representen avui dia una sisena part de la població (uns 10 milions de persones).

En l'actualitat, s'observa el progressiu desenvolupament d'una emigració fronterera, formada per una multitud de petits comerciants que provenen de països veïns –tant de l'Est europeu com de Síria o el Líban–, i que romanen a Turquia durant un període molt curt de temps. Aquest tipus d'emigració, que té una finalitat bàsicament econòmica, implica gairebé dos milions de persones (dades del 1992) i mou més de 400 milions de dòlars. Les condicions econòmiques de les antigues regions comunistes fan d'aquesta activitat transfronterera una alternativa a aquesta realitat. Mentre, Turquia es configura en pol d'atracció, afavorint així les seves iniciatives amb l'objectiu de crear a la regió una zona de lliure comerç. n

Principals fluxos migratoris

Elaboració: Fundació CIDOB

dCIDOB 72. Turquia.

La situació dels Drets Humans a Turquia.
Laura Feliu.

La situació dels Drets Humans a Turquia

Laura Feliu*

El gener de 1996 la mort d'un jove periodista pels cops que li havien estat propinats quan es trobava sota custòdia policial somouen l'opinió pública turca. Els actes funeraris i les posteriors manifestacions i seguiment del judici dels culpables adquireixen una dimensió fins ara desconeguda en el camp de la mobilització pro Drets Humans al país. Molts eren i són els greuges davant els quals es mostra aquest descontentament.

Turquia és formalment un sistema democràtic des de que el 1983 els militars van traspasar el poder a civils. Es desenvolupa llavors un sistema pluripartidista, en el qual diferents partits s'aniran alternant al poder. Aquesta democràcia formal però, amaga una sèrie de greus disfuncions del sistema que són posades en evidència a continuació. Malgrat la inestabilitat que ha caracteritzat el sistema polític turc, aquest ha estat marcat per la continuïtat d'una sèrie de trets. En primer lloc, el paper preponderant que ha ocupat i ocupa l'Exèrcit. Des dels temps del fundador de l'Estat modern turc, M. Kemal Atatürk, ell mateix un militar, l'Exèrcit ha estat molt present en la vida de la República. Aquesta omnipresència de les Forces Armades es va veure reforçada per l'esclat de la guerra a l'Est del país, al Kurdistan turc; la participació a l'OTAN des del 1952; i un entorn regional inestable. Aquests factors han contribuït a què la presència castrense hagi esdevingut de vegades protagonista. L'Exèrcit ha dut a terme tres cops d'Estat (1960, 1971 i 1980). Després d'aquestes intervencions, l'Exèrcit abandonava l'escena pels més confortables bastidors, retornant la direcció visible de l'Estat als civils. Des d'aquesta posició ha intervingut d'al-

tres vegades de manera més encoberta, com durant la caiguda el 1997 del Govern islamista del Partit del Benestar (Refah Partisi) liderat per Necmettin Erbakan.

Per entendre aquests esdeveniments s'ha de recordar que l'Exèrcit és contemplat com el guardià i marmessor de "l'herència kemalista", entesa en la seva vessant "modernitzadora" i garantidora de la unitat de la pàtria. Aquesta funció i el seu important paper en la direcció de la política són realitzats de manera primordial a través del Consell de Seguretat Nacional (CSN), que té la funció "d'aconsellar" al president i al seu gabinet. Les directives d'aquest Consell –integrat entre d'altres figures pels cinc comandants en cap de l'Exèrcit–, si bé no tenen la categoria d'un mandat, solen ser dutes a la pràctica per l'Executiu.

Aquesta continuïtat es reflecteix també en la preservació de lleis i textos que daten del període de dictadura militar. Entre ells destaquen la Llei electoral i, sobretot, la Constitució del 1982 avui en dia encara en vigor (el gener de 1998, els serveis de la presidència admeten que aquesta Constitució és un obstacle per a la plena democratització). Igualment, les principals mesures repressives d'aquesta legislació daten de temps enrere. Per exemple, l'article 141 del Codi Penal turc penalitza les organitzacions polítiques que intentin establir el domini d'una classe per una altra (com és el cas del moviment marxista); l'article 163 prohibeix tot intent de variar el caràcter laic de l'Estat; l'article 142 arremet contra el separatisme. Aquests articles marquen aquells sectors que seran el principal objectiu de la repressió.

S'ha de destacar al mateix temps la preservació d'una determinada cultura política per part d'aquells partits que han tingut accés al poder (ja pertanyin al centreesquerra, al centredreta o a l'is-

lamisme). Malgrat les crides a la democratització del sistema que han efectuat tots ells, aquest s'ha mantingut fins el moment pràcticament inalterat. Cap d'aquests partits ha intentat una reforma a fons del sistema. Molts poden ser els factors explicatius: des del control per part d'aquest Exèrcit, fins a la vigència de l'herència kemalista i la seva crida a l'unanimitat. Per entendre la situació actual també s'ha de recordar l'elevada atomització de les forces polítiques. L'espectre polític es troba altament fragmentat, en part per l'elevat personalisme que caracteritza aquestes forces. Les rivalitats entre dirigents ha impedit en moltes ocasions arribar a solucions negociades a les greus crisis polítiques que dificulten el govern del país. Aquest fet ha provocat que, davant la necessitat de formar governs de coalició, aquests esclatessin ben aviat.

Els diferents canvis introduïts per dur Turquia cap a una democràcia plena no s'han traduït en un descens significatiu de la repressió. Un fet sembla significatiu en aquesta direcció: l'excepcionalitat de les investigacions, judicis i, menys encara, condemnes de tots aquells que s'han extralimitat en les seves funcions.

Efectivament, durant les darreres dècades s'ha produït una violació constant dels Drets Humans, tant en la seva vessant civil i política com, i no menys important encara que no és abordada en aquestes línies, econòmica, social i cultural. Referent a la garantia de les llibertats públiques, s'ha de citar els atemptats a la llibertat d'expressió, de reunió o d'associació. A part dels sectors pro causa kurda, aquells sectors que han sofert més les ires del règim han estat l'extrema esquerra, els sindicats, el moviment de Drets Humans i els militants islamistes. Els arguments i instruments emprats per dur a terme aquesta repressió són dels més variats

*Professora titular de Relacions Internacionals, UAB.

i moltes vegades fins i tot no eviten caure en incongruències. Per exemple, l'abril del 1988 l'alcalde d'Istanbul, Recep Tayyip Erdoğan, va ser condemnat a deu mesos de presó per citar uns versos del poeta Ziya Gökalp que feien una crida a l'Islam. Aquests poemes, com infructuosament va recordar la defensa, havien estat publicats amb anterioritat pel Ministeri d'Educació! La sentència volia evitar la participació de l'alcalde a les eleccions en la seva qualitat de candidat de l'islamista Partit de la Virtut (Fazilet Partisi), nom que rep el Refah després de la seva dissolució obligada a començament del 1998. D'altra banda, la tortura es converteix en un instrument sistemàtic a mans de les forces de l'ordre, si bé els casos comesos contra persones detingudes sobre la base de la Llei antiterrorista han disminuït. El dossier dels desapareguts i de les execucions extrajudicials segueix sent avui en dia un dels més greus, tal i com recorda la reunió setmanal en ple cor d'Istanbul de les "mares de Galatasaray" o les "mares del dissabte". La situació a les presons deixa també molt que desitjar, només cal reveure la pel·lícula *L'Exprés de mitjanit*. Especialment preocupants són les condicions a la presó d'alta seguretat de Tora –on els presoners no podien rebre visites de les seves famílies ni dels seus advocats des de desembre del 1993– i la de Buca, a prop d'Izmir. En protesta per aquestes condicions, en diferents ocasions les persones empresonades han iniciat llargues vagues de fam que s'han saldat amb la mort dels vaguistes.

Un dels capítols més negres de la violació dels Drets Humans ha estat les polítiques desenvolupades al Kurdistan. Des de que va esclatar la guerra el 1984 entre l'Exèrcit turc i, principalment, el Partit dels Treballadors Kurds (PKK), unes 20.000 persones han mort en enfrontaments armats, d'entre elles unes 2.000 a mans d'esquadrons de la mort. Els pitjors abusos han estat comesos per les forces regulars que pertanyen a la Jandarma (Gendarmèria), les forces policíacques rurals, els 90.000 "protectors de llogarrets", o les forces especials de contrainsurgència de la Jandarma i la policia, els components de les quals solen ser reclutats entre els grups d'extrema dreta. Aquestes xifres es magnifiquen amb els centenars de milers de desplaçats interns (alguns informes parlen de fins a dos milions), o la destrucció deliberada de més de 2.200 pobles (sis de les províncies de l'Est es troben encara avui en dia sota l'estat d'emergència). S'ha de destacar igualment la persecució dels simpatitzants de la causa kurda, fins i tot entre sectors no kurds, com del Partit Popular de la Democràcia o del Partit Democràtic i de diverses ONG, els quals han estat empresonats i han sofert una dura per-

Convenis i tractats internacionals sobre Drets Humans signats per Turquia

Convenció contra la tortura i altres tractes o penes cruels, inhumans o degradants (Turquia ha efectuat la declaració prevista a l'article 22, reconeixent la competència del Comitè contra la Tortura per rebre i examinar les denúncies de violacions de la Convenció enviades a títol individual).

Convenció sobre l'Estatut dels Refugiats (1951).

Protocol sobre l'Estatut dels Refugiats (1967).

Convenció sobre l'Eliminació de Totes les Formes de Discriminació contra la Dona.

Conveni Europeu per la Protecció dels Drets Humans i les Llibertats Fonamentals (1950). D'aquest conveni ha signat, a més, els articles 25 i 46 pels quals reconeix la competència de la Comissió Europea de Drets Humans per examinar les denúncies individuals de violacions del Conveni, i l'obligatorietat de la jurisdicció del Tribunal Europeu dels Drets Humans per tots els assumptes relatius a la interpretació i aplicació del Conveni Europeu. Així mateix, no ha signat el sisè protocol, referent a l'abolició de la pena de mort.

Conveni Europeu per la Prevenció de la Tortura i de les Penes o Tractes Inhumans o Degradants (1987).

Font: *Informe 1998*, Amnistia Internacional.

secució per la seva defensa dels drets més elementals dels kurds. Aquesta persecució se sol realitzar basant-se en l'article 312 de la Llei antiterrorista que prohibeix l'encoratjament del "separatisme" i l'article també 312 del Codi Penal Turc que condemna la incitació "a l'odi". D'altra banda, els grups armats kurds han dut a terme també violacions flagrants dels Drets Humans, especialment en les seves lluites fratricides entre grups dissidents o en el càstig a aquells acusats de col·laborar amb "l'enemic". Aquestes accions, però, no es poden comparar en volum a la devastació i les extralimitacions de les forces de l'ordre.

Per últim, s'ha de recordar la invasió d'una part de Xipre el 1974, després que tingués lloc un cop d'Estat militar a l'illa amb el suport de la dictadura militar que en aquells moments governava Grècia. La política desenvolupada en aquest territori s'ha caracteritzat per les constants violacions dels Drets Humans més fonamentals, començant per l'expulsió de milers de grecocipriotes per la força i sense cap tipus d'indemnització, la transgressió del dret a la propietat, de la llibertat de moviment i de residència o del dret a viure en família (les xifres de desplaçats donades per la Comissió Europea de Drets Humans sobrepassen les 170.000 persones).

Cal recordar aquí els pocs entrebancs trobats al desenvolupament d'aquesta política. D'una banda el clima de Guerra Freda va servir per a donar suport als diferents governs, fins i tot els de caire militar. L'ajut occidental anava destinat a contenir l'amenaça soviètica, objectiu en el qual Turquia era un bastió de primer ordre. Una vegada finalitzada la Guerra Freda aquest suport es fonamenta en la amenaça islamista i en la necessitat d'una Turquia estable en un entorn que no ho és (guerra del Golf, proximitat als Bal-

cans, etc.). Aquest suport exterior s'ha caracteritzat al mateix temps per la debilitat de les pressions efectuades sobre el règim turc perquè canviï les seves pràctiques repressives. Així, per exemple, la major part de l'armament i els vehicles emprats contra les guerrilles kurdes és d'origen nord-americà o britànic. D'altra banda, s'ha de recordar que Turquia forma part del Consell d'Europa, de l'OSCE i que aspira a ingressar a la Unió Europea en un futur proper, fets que haurien de justificar una política més ferma. Si bé l'activitat dels estats per pressionar el règim turc han estat excepcionals, a d'altres fòrums sí s'ha produït una condemna (Parlament Europeu, Assemblea Parlamentària del Consell d'Europa, etc.). Sobre l'activitat de la Comissió Europea de Drets Humans vegi's l'informe: Human Rights Watch (1996). El Tribunal Europeu de Drets Humans també ha admès a tràmit una sèrie de demandes contra Turquia, especialment per la manca d'investigació sobre casos de tortures i execucions extrajudicials.

Malgrat aquesta manca de fermesa exterior, les autoritats turques han intentat millorar la seva imatge. Pensem que un dels principals arguments de la UE per a postergar l'ingrés de Turquia ha estat la deficient situació dels Drets Humans i la guerra al Kurdistan. En aquesta línia, s'han realitzat diferents mesures de caràcter cosmètic que han anat acompanyades de declaracions airades contra el que es considera un desconeixement de la veritable situació a Turquia. A l'igual d'altres països de la regió, aquestes accions s'han completat amb l'edificació d'una aparatosa burocràcia de Drets Humans (especialment amb la creació d'un Ministeri de Drets Humans).

En els darrers temps la incertesa sobre el rumb que prendrà la qüestió és més present que mai. Una sèrie

d'esdeveniments interns ha posat sobre la taula la gravetat de la situació i de la necessitat d'un canvi, contribuint a un augment de les demandes d'una plena democratització. En primer lloc, s'ha de destacar la creixent activació de la societat civil malgrat les dificultats que ha trobat a la seva lliure expressió. A part de la important presència de tot tipus d'associacions que amb la seva tasca han col·laborat a desenvolupar una consciència democràtica i a eixamplar el camp de les llibertats, destaca l'emergència d'un actiu moviment de Drets Humans. Aquestes organitzacions, entre les quals destaca l'Associació de Drets Humans, tenen grans dificultats per a desenvolupar el seu treball diari. La seva fustigació i persecució s'endureix especialment quan gosen fer referència a la "qüestió kurda", que suscita tantes sensibilitats nacionalistes.

Un segon fet que ha aixecat la indignació i ha fet reconèixer al Govern les deficiències del sistema ha estat el descobriment i coneixement per part de l'opinió pública d'una xarxa de criminalitat a l'interior de l'Estat. Un accident de cotxe el novembre del 1996 va desatapar una conxorxa entre elements de l'extrema dreta, de l'Exèrcit, del Govern i de la mafia turca per a actuar de manera il·legal al Kurdistan. A l'accident de cotxe a Susurluk, al nord-est de Turquia, moren un membre d'un grup

paramilitar d'extrema dreta, un alt càrrec de la policia i un parlamentari del partit que en aquells moments es trobava al poder. Sembla evident que aquests sectors havien estat col·laborant en el disseny de polítiques repressives a la zona de Kurdistan, tal i com confirma una investigació parlamentària l'abril del 1997.

En tercer lloc, el segrest, judici i condemna a mort el 29 de juny del 1999 del líder del PKK, Abdullah Öcalan, aixeca les protestes internacionals pels mètodes emprats i per les irregularitats del procés. La via armada per solucionar el conflicte sembla bastant esgotada, després que el PKK hagués manifestat durant el judici la seva disposició a renunciar a les armes. S'ha de recordar el descens en la intensitat dels combats després de les incursions de l'Exèrcit turc més enllà de les fronteres amb Iraq, aprofitant el buit de poder a la regió. Tant el PKK com el Front d'Alliberament Popular Revolucionari (DHKP-C) han perdut molt potencial en els darrers temps. La possibilitat que el líder kurd sigui finalment executat, tal i com estableix la seva condemna, fa trontollar tot el procés de resolució del conflicte. El moment actual resulta especialment decisiu. El Govern turc pot optar per aprofitar la conjuntura i convertir-la en una oportunitat de canvi i de reconciliació (la commutació de la pena de mort resulta aquí imprescindible) o, pel con-

trari, es pot decantar pel que segurament suposaria la continuació del conflicte, potser a més baixa intensitat però igualment sagnant.

Aquests esdeveniments plantegen la possibilitat, i necessitat, que s'efectuï un canvi en la política desenvolupada fins ara. Durant la segona meitat de la dècada dels noranta diferents organitzacions i organismes han detectat una lleugera millora de la situació dels Drets Humans al país. Per tots aquests actors, la millora és a totes llums insuficient i Turquia segueix sent avui en dia un dels punts negres en el mapa dels Drets Humans a la Mediterrània. ¹¹

Bibliografia

- Amnistia Internacional (1996). *Turkey: no security without human rights*. Londres: EFAI.
- Feliu i Martínez, L. (1997). "Los Derechos Humanos en los Países de la cuenca meridional", *Afers Internacionals*, setembre, (37), pp. 101-130.
- Human Rights Watch (1996). *Violations of the Right of Petition to the European Commission of Human Rights*. Nova York: HRW.
- Human Rights Watch Arms Project (1995). *Weapons Transfers and Violations of the Laws of War in Turkey*. Nova York, etc.: Human Rights Watch.
- Human Rights Watch Helsinki*. (1996). "Turkey's failed policy to aid the forcibly displaced in the Southeast", juny, 8 (9 (D)).
- Zürcher, E.J. (1994). *Turkey: A Modern History*. Londres, Nova York: I.B. Tauris.

dCIDOB 72. **Turquia.**

Selecció de Documents de la Base de Dades CIDOB.

31214-L. / REGIONAL CASE STUDIES OF WATER CONFLICTS

Leif Ohlsson (ed.)
Peace and Development Research Institute, 1992 ; Göteborg ; pp: 1-139

Po.E. 37/94 / TURQUÍA Y SUS DESAFÍOS

Eric Rouleau
Política exterior, 37, 1994 ; Madrid ; pp: 110-118

I.O.C. 1/95 / CHANGE OR DECAY

Nicole Pope
Index on censorship, 1, 1995 ; London ; pp: 122-161

ICE-S (países) 26/95 / TURQUÍA

Oficina Comercial de España en Ankara
Ministerio de Comercio y Turismo
Información comercial española, serie países, 26, 1995 ; Madrid ; pp: 3-56

N.E.D. 5040-5041/96 / AMBITIONS NATIONALES ET DÉSENCLAVEMENT RÉGIONAL: LES POLITIQUES TURQUE ET IRANIENNE EN TRANSCAUCASIE

Alexandre Toumarkine
Notes et études documentaires, 5040-5041, 1996 ; Paris ; pp: 55-65

GRIP-ND 206-210/96 / LES EAUX TROUBLÉES DE LA MER EGÉE

Dogan Özgüden
Institut Européen de Recherche et d'Information sur la Paix et la Sécurité (GRIP)
Les Dossiers du GRIP, 206-210, 1996 ; Bruxelles ; pp: 124-127

25850-L. / CHARACTERISTIC FEATURES OF TURKEY'S DIPLOMATIC ATTITUDE TOWARDS GREECE

Paul Hidirolou
Foundation for Mediterranean Studies, 1996 ; Athens ; pp: 1-96

Me.Re. 199/96 / THE CRISIS OF THE TURKISH STATE

Ertugrul Kürkçü
Middle East report, 199, 1996 ; Washington ; pp: 2-7

20292-L. / ERSATZ DEMOCRACY: TURKEY IN THE 1990s

Huri Türsan
Pinter, 1996 ; London ; pp: 215-230

M.P.1/96 / THE EU-TURKEY CUSTOMS UNION: ECONOMIC INTEGRATION AMIDST POLITICAL TURMOIL

Heinz Kramer
Mediterranean politics, 1, 1996 ; London ; pp: 60-75

CERI-MC 10/96 / GRECIA Y TURQUÍA: ANATOMÍA DE UNA CRISIS

Thanos Veremis
Centro Español de Relaciones Internacionales (CERI)
Meridiano CERI, 10, 1996 ; Madrid ; pp: 10-13

Str.Co. 2/96 / GREEK-TURKISH DISPUTES

International Institute for Strategic Studies (IISS)
Strategic comments, 2, 1996 ; London ; pp: 7-8

Tra. 12/96 / PLAYING THE KINSHIP CARD IN THE BALKANS

Hugh Poulton
Open Media Research Institute (OMRI)
Transition, 12, 1996 ; Prague ; pp: 16-20

Tra. 12/96 / RETHINKING PEACE AT HOME, PEACE ABROAD'

Lowell A. Bezanis
Open Media Research Institute (OMRI)
Transition, 12, 1996 ; Prague ; pp: 6-10

M.P. 3/96 / SOVEREIGNTY, DEMOCRACY AND IDENTITY: TURKEY'S KURDISH PROBLEM AND THE WEST'S TURKISH PROBLEM

Bruce Kuniholm
Mediterranean politics, 3, 1996 ; London ; pp: 353-370

Me.Re.199/96 / TURKEY'S DEATH SQUADS

Martin van Bruinessen
Middle East report, 199, 1996 ; Washington ; pp: 20-23

Me.Re.199/96 / TURKEY'S ELECTIONS AND THE KURDS

Hamit Bozarslan
Middle East report, 199, 1996 ; Washington ; pp: 16-19

Au.P. 4/96 / TURKEY UNDER ERBAKAN: CONTINUITY AND CHANGE TOWARDS ISLAM

Heinz Kramer
Aussen Politik, 4, 1996 ; Hamburg ; pp: 379-388

Me.Re. 199/96 / TURKISH ISLAM AND NATIONAL IDENTITY

Sami Zubaida
Middle East report, 199, 1996 ; Washington ; pp: 10-15

P. 58/95-96 / TURQUÍA: ENTRE EL AUGE ISLAMISTA Y LA UNIÓN EUROPEA

Ricardo Angoso
Centro de Investigación para la Paz (CIP) ; Fundación Hogar del Empleado (FUHEM)
Papeles, 58, 1995-1996 ; Madrid ; pp: 37-45

M.P. 3/97 / BLESSING IN DISGUISE? THE IMIA CRISIS AND TURKISH-GREEK RELATIONS

Ekavi Athanassopoulou
Mediterranean politics, 3, 1997 ; London ; pp: 76-101

A.I. 37/97 / LOS DERECHOS HUMANOS EN LOS PAÍSES DE LA CUENCA MERIDIONAL

Laura Feliu i Martínez
Fundació CIDOB
Revista CIDOB d'afers internacionals, 37, 1997 ; Barcelona ; pp:101-127

ZCIDOB-AI 1997 / DESTINADA A CAMBIAR: ANATOMÍA DE UN AÑO DE POLÍTICA DE TURQUÍA

Soli Özel
Fundació CIDOB
Anuario internacional CIDOB, 1997 (edición 1998) ; Barcelona ; pp: 313-327

29151-L. / LES ELITES ET LE PROCESSUS DE CHANGEMENT DANS LA MÉDITERRANÉE

Antonio Marquina (ed.)
Fondation Méditerranéenne d'Études Stratégiques (FMES) ; Universidad Complutense de Madrid (UNISCI) ; Centre de Recherches et d'Études sur les Stratégies et les Technologies (CREST), 1997 ; (s.l.) ; pp: I-III, 1-310

Tra.12/96 / WHEN KURD'S ' OFFICIAL' IDENTITY AND TURKISH REALITY CONFLICT

Henri J. Barkey
Open Media Research Institute (OMRI)
Transition, 12, 1996 ; Prague ; pp: 22-23

B.P.P. 4/97 / THE KURDISH CONFLICT IN TURKEY: ISSUES, PARTIES AND PROSPECTS

Nimet Beriker-Atiyas
International Peace Research Institute, Oslo (PRIO)
Security dialogue, 4, 1997 ; Oslo ; pp: 439-452

D.Na. 6/97 / LE PROJET POLITIQUE TURC

Patrick Brunot
Défense nationale, 6, 1997 ; Paris ; pp: 93-104

R.E.D. 118/97 / LA RUTA DEL PETRÓLEO: UN DESAFÍO GEOPOLÍTICO

Román D. Ortiz; Fernando Martínez Lainez ; Francisco Ignacio de Cáceres Blanco (et al.)
Ministerio de Defensa
Revista española de defensa, 118, 1997 ; Madrid ; pp: 45-58

Str. Co. 1/97 / TURKEY AND THE EUROPEAN UNION: AN IMPENDING CRISIS?

International Institute for Strategic Studies (IISS)
Strategic comments, 1, 1997 ; London ; pp: 3-4

31213-L. / TURKEY: THWARTED AMBITION

Simon V. Mayall
Institute for National Strategic Studies (INSS), 1997 ; Washington ; pp: I-V, 1-117

S-IISS 2/97 / TURKISH FOREIGN POLICY UNDER ERBAKAN

Philip Robins
International Institute for Strategic Studies (IISS)
Survival, 2, 1997 ; London ; pp: 82-100

ZCIDOB-AI 1997 / TURQUÍA, PERFIL DE UN PAÍS

Fundació CIDOB
Anuario internacional CIDOB, 1997 (edición 1998) ; Barcelona ; pp: 457-489

CERI-MC 17/97 / TURQUÍA TRAS ERBAKAN: ¿VUELTA A LA NORMALIDAD?

Ian O. Lesser
Centro Español de Relaciones Internacionales (CERI)
Meridiano CERI, 17, 1997 ; Madrid ; pp: 8-11

So.S. 3/98 / THE CONTROVERSY OVER THE CASPIAN SEA MINERAL RESOURCES: CONFLICTING PERCEPTIONS, CLASHING INTERESTS

Suha Bolukbasi
Europe-Asia studies, 3, 1998 ; Glasgow ; pp: 397-414

Po.E. 63/98 / TURQUÍA Y LA UE: UNA CARRERA DE OBSTÁCULOS SIN FIN

Jesús A. Núñez Villaverde
Política exterior, 63, 1998 ; Madrid ; pp: 65-83

P.In. 80/98 / TURQUIE: LA MAL-AIMÉE

Marc Semo
Politique internationale, 80, 1998 ; Paris ; pp: 167-181

T.I.S. 1/99 / TURKEY IN THE SPOTLIGHT

Lamberto Dini ; Mumtaz Soysal ; Dogu Ergil (et al.)
Istituto Affari Internazionali
The International spectator, 1, 1999 ; Rome ; pp: 7-134

dCIDOB 72. Turquia.

Introducció.